ספרי מוסר · אחרונים

מאמר תורה אור

רבי ישראל מאיר הכהן מראדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מאמר תורה אור

רבי ישראל מאיר הכהן מראדין

מקור הטקסט: פנינים · רישיון: GNU FDL 1.3

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מאמר-תורה-אור/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

מאמר תורה אור 4
פרק א 6
פרק ב 8
פרק ג 11
פרק ד 13
פרק ה 15
פרק ו 18
פרק ז 20
פרק ח 23
פרק ט 25
פרק י 28
פרק יא 32
פרק יב 36
חתימת המאמר 40

מאמר תורה אור

איתא במסכת שבת (דף ל"א) על מאי דכתיב והיה אמונת עתך וגו' אמונת זה סדר זרעים וכו' חכמה זה סדר קדשים. הנה ראה ראינו שהכתוב מכנה את הסדר הזה בשם חכמה יען שיש בו[1] רב חכמה מאד יותר משארי הסדרים. וכן אמרו בב"מ (דף ק"ט) כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי. וגם במדרש איתא על הפסוק מצות ה' ברא מאירת עינים זה סדר קדשים על שם שהוא מאיר עינים בהלכה. ועוד איתא בבראשית רבה על הפסוק וירא אלהים את האור כי טוב זה ספר ויקרא שיש בו הלכות מרובות. והנה ראינו בעו"ה שהסדר הזה הוא עלוב מאד שאין מצוי מי שילמוד בו ואפילו מי שלומדו אינו רואה לשום עיונו בו (לבד בחד מאלף מיחידי הדור) ואפילו מי שלומד הש"ס כסדר אינו מצוי שיעסוק בו בהתבוננות לידע היטב ביאור הסוגיא והמסקנא להלכה רק בהעברה בעלמא וכקורא פרשת הקרבנות. ובאמת מה שהפליגו חז"ל בעניני ידיעת הקרבנות כגון מה שאמרו במגילה ל"א כבר תקנתי להן סדר הקרבנות גם כן אין הכונה שיאמר הפסוקים לבד ולא ידע פירושן וביאורן אלא שיתבונן בכל קרבן וקרבן אופני הקרבתו וכמו שכתב רבינו בחיי בפרשה צו וכן הבאר שבע בהקדמה לספרו (העתקתיו לקמן). וכ"כ בספר מעין גנים דמה שאחז"ל כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה ובתורת חטאת כאלו הקריב חטאת אין הכונה כפשטן בקריאת פרשיות הקרבנות לבד כמו שמבינים המון העם אלא הכונה שלומד הדינים הנאמרים בעולה ובחטאת ובשאר קרבנות והיינו בעצמו סדר קדשים (וכן פירש"י שם בהדיא) ומה שנאמר בשו"ע או"ח שלאחר קריאת הפרשיות יאמר יה"ר כאלו הקרבתי וגו' היינו אותם שאינם יודעים ללמוד ולהבין אבל למי שנתן לו הקב"ה לב ללמוד מצוה ללמוד סדר קדשים כדי שאם יזכה ידע הדינים של כל קרבן וקרבן כאשר אנו מחכים בכל יום על ביאת משיחנו ובנין בה"מ. ובזה מדויק מה שאמרו כל העוסק בתורת עולה וכו' ולא אמרו כל הקורא בפרשת עולה וגו' אלא ודאי לרמז על כונתו ע"ש עכ"ל. וכדי שידע האדם גודל מצות לימוד עניני הקרבנות העתקתי מפי סופרים וספרים איזה מאמרים כדי שידע את גודל ענין הזה ויזדרז בזה. ומלבד כל זה הלימוד הזה הוא באופן היותר נעלה וקדוש מאד שאינו מצוי בו הלימוד שלא לשמה אלא כדי לידע תורת ה' ולהתבונן בהלכותיו וגם ע"י"ז זוכר את כבוד ה' שהיה מימי קדם בזמן המקדש וכבודן של ישראל ומשתוקק שיחזיר ה' שכינתו לציון וכמו

[1] ומה שאמרו סוף ב"ב הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות וכו' משום דענין דיני ממונות הם משפטים שנתן לנו הקב"ה בעסקינו בין אדם לחברו שדעת האדם משגת אותם והיא טובה להתפתחות השכל ולהחכימו משא"כ ענין זה של הלכות הקדשים עקרם בנוי על מקראות והלכות מרובות וגדרי החכמה השייכים רק לחכמת התורה שהיא למעלה מחכמה אנושית:

שכתב בספר מעין גנים. ומפני שעסקינו לזרז את האדם ללמוד הלכות הקרבנות שהוא מספר ויקרא קראתי שם המאמר **תורה אור** ע"ש הכתוב וירא אלהים את האור כי טוב שהוא מרמז על ספר ויקרא וכמש"כ למעלה. ואחלק מאמרי לפרקים. ואל יהיה לפלא לפני הקורא מדוע נחשוב ונתבונן שחסר לישראל פרט זה של ידיעת סדר קדשים הלא ידוע כי בעו"ה בעתים כאלו נתרופפו עמודי הדת בכמה מקומות וזה גרוע הרבה יותר מזה שאצל זה הופקר בעו"ה לחלל בעצמו את השבת קודש ואצל זה הופקר למסור את בניו לענינים אלו וכדומה או לעיין בספרי מינות המשחיתים אמונתו. אמנם האמת הוא כי לא כמלך ב"ו מלכותו של הקב"ה כי מלך ב"ו שמלכותו תלויה בהסכמת אנשי ארצו אם חלילה בני מדינתו מרדו בו ולא נשאר לו רק אוהביו שהיו קרובים אצלו מלכותו מתמוטטת מאיליו משא"כ ממ"ה הקב"ה שמלכותו בכל משלה בעצם והוא מחיה את הכל ברצונו כמו שכתוב אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים וגו' הארץ וכל אשר עליה וגו' ואתה מחיה את כולם אינו מקבל שינוי ח"ו עבור ריבוי המתפרצים (וכמו שאנו אומרים בכל יום אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא וכו' ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא והכל צריכים לו והוא אינו צריך להם כלום וברצונו הוא יכול בכמו רגע לבנות שמים חדשה וארץ חדשה) וכמו שכתוב אם צדקת מה תתן לו ואם רשעת מה תפעל לו אכן לאיש כמוך רשעך (שהדבר נוגע רק להאדם בעצמו) ורצונו של הש"י דבוק באוהביו ושומרי בריתו והם לו לעם והוא להם לאלהים והוא מסתפק בהם לבדם. ובזה נשיב על השאלה הנ"ל דהנה שמו של הש"י אשר נקרא ה' אלהי ישראל גם עתה כשמו כן הוא שאף שנמצאו בעולם הרבה מתפרצים בעו"ה זה באופן זה וזה באופן זה מ"מ שמו הקדוש יתברך חל על כלל ישראל הדבקים באמונתו ומיחדים שמו ושומרים שבתו מעשות בו מלאכה שזהו אות שמאמינים בו באמת כמו שכתוב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו'. ואלו היה הזירוז שלנו ללמוד הסדר הזה לאנשים שחסר להם עקרי הדת היתה שאלה גדולה שאין עליה תשובה. אבל באמת כל דברינו הוא לאנשים החרדים לדבר ה' שלא חסר להם מאומה ח"ו מעקרי הדת ומענפיה ושומרים כל פרט מפרטי המצוה ומחבבים מאד לימוד התורה להם ולבניהם בכל נפשם ובכל מאודם. על אנשים כאלו אני אומר מדוע יחסר להם לימוד הסדר הקדוש הזה לגמרי. ואקוה להי' שכאשר יקראו המאמרים שקבצתי בקונטרס הזה מדברי חז"ל בגודל הענין הזה. ימצאו רבים בקיאין בו ויקויים בהן מה שאמר הכתוב (ישעיה נ"א ז') עם תורתי בלבם. וישמח ה' במעשיו. אמן:

פרק א

בו יבואר שהלימוד בעניני הקרבנות חושב הקב"ה כאלו מקריבן בפועל ויש בלימוד הזה כמה מעלות יתרות:

גרסינן במסכת מנחות א"ר יצחק מאי דכתיב זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת[2] כאלו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאלו הקריב אשם וכן בשארי קרבנות דגם גבי עולה כתיב תורת העולה תורת המנחה וכן איתא בסמ"ג בכולהו [ולרבותא נקט הגמרא דאף באלו שבאין דוקא על חטא ולא בנדר ונדבה אפ"ה מהני הלימוד בהן כאלו הקריב לכפרה שלמה או להגן מן היסורין]. והנה ענין עבודת הקרבנות הלא ידוע שהוא אחד מג' דברים שהעולם עומד עליהן כדאיתא באבות והביאו זה מקרא [תענית כ"ז] אלמלא מעמדות [שהוא עסקי הקרבנות כפירש"י שם] לא נתקיימו שמים וארץ ומה לנו לדבר ולהאריך בזה שכמה עשרות פרשיות שבתורה מקיף ענינם וזהו הנקראת עבודת אלהינו ועי"ז מתכפרים עונות כל בית ישראל ובשביל זה נבחרו הכהנים ונבנה המקדש והשרה הקב"ה שכינתו בישראל וכל השפעת ישראל בין מזון הגשמי ובין מזון הרוחני הגיע אליהם על ידי הקרבנות כמו שאמרו חז"ל בכתובות [דף ח'] שהמזבח מזין ומזיח ומכפר ועוד בכמה מקומות. וכיון שכן גדול כח הקרבת קרבנות ממילא הלימוד בענינים אלו שעולה כמו הקרבה ג"כ צריך לרדוף אח"ז מאד ואיתא במגילה ל"א שאמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה א"ל לאו אמר לפניו רבש"ע במה אדע כי

[2] והנה איתא שם בגמרא על הא דאמר ר"ל מאי דכתיב זאת התורה לעולה ולמנחה וכו' כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה ומנחה וגו' אמר רבא האי לעולה למנחה עולה ומנחה מיבעי ליה אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא אשם. עיין פירש"י ונ"ל שכונת רבא ג"כ כל העוסק בתורה מהאי ענינא קאמר כגון שעבר על עשה שבזמן המקדש היה צריך להביא עולה לדורון אחר שעשה תשובה וכהיום ילמוד הפרשה מהאי ענינא וכן מוכח בילקוט ירמיה דאיתא התם שאל לולינא אחד את ר' יוסי וכו' א"ל הקב"ה לכהנים וללוים אם אתם עוסקים בתורת קרבנות מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים לפני עולה וכליל וכן הוא אומר כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלהים מעולות [ר"ל דעת אלהים היינו תורה] וכן הוא אומר זאת התורה לעולה ולמנחה כל העוסק בתורה א"צ לא עולה ולא מנחה ומה דהוסיף רבא על ר"ל נ"ל בפשוטו משום דבכל מקום שאנו אומרים דזה שעשה דבר זה חושבין לו כאלו עשה דבר פלוני משמע שאותו דבר פלוני הוא העיקר אלא שזה נחשב גם כן כמו אותו דבר בין לעונש [כגון כל הכועס כאלו עובד ע"ז עבירה העקרית היא ע"ז] ובין לשכר [כגון כל הממלא גרונם של ת"ח יין כאלו מנסך ע"נ המזבח ניסוך הוא העיקר] והכא כיון שאמר ר"ל שמעלת התורה הוא כאלו הקריב עולה וכו' משמע שמעלת הקרבה הוא יותר ממעלת התורה ובאמת זה אינו דמעלת התורה הוא נעלה יותר מהקרבה גופא ולזה אמר דכונת הכתוב הוא שאינו צריך לתקון העולה שבתורה של אותה פרשה נתקן יותר. ולאות שאמת אתי בדבר הזה מצאתי במדרש הנעלם פרשת וירא בטלו הקרבנות לא בטלה התורה האי דלא איעסק בקרבנות ליעסק בתורה ויתהני ליה יתיר עכ"ל. והיינו לימוד התורה מעניני הקרבנות כדמוכח שם ע"ש ומטעם שאור התורה עולה על הכל רק מ"מ בזמן שהיה אפשר לקיים במעשה ממש לא היה ביכולת האדם לפטור עצמו בלימוד תורתן של הקרבנות דאז היה הקרבנות כמו שאר מצות מעשיות גזירת המלך לקיימן במעשה דוקא [וכן כשנזכה בימינו שיביא משיח צדקנו כ"א שמחויב איזה קרבן יצטרך להביא וכדאיתא בשבת י"א ע"ב] אבל בזה"ז שא"א לקיימן במעשה עצם התיקון נעשה ע"י התורה יותר:

אירשנה א"ל קחה לי עגלה משולשת וגו' [דהיינו הקרבנות יכפרו עליהן] אמר לפניו רבש"ע תינח בזמן שבהמ"ק קיים בזמן שאין בהמ"ק קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאלו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם [והכונה שיתבונן בפירושם ובאופני הקרבתם וכמו שכתב רבינו בחיי שאין לומר שתהיה הכונה שיהגה ויגרוס לשון הפרשה בפסוקיה הערומים בלבד מבלי שיתבונן בפירושם עכ"ל] עוד איתא במדרש פ' צו ובפסיקתא דר"כ פיסקא ט"ו ר"א בשם חנינא בר פפא שלא יהיו ישראל אומרים לשעבר היינו מקריבין קרבנות ומתעסקים בהם [ר"ל גם בלימוד הלכותיהן] ועכשיו שאין אנו מקריבין מהן מהו להתעסק בהן א"ל הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בהם כאלו אתם מקריבין אותן ואיתא במדרש ילמדנו אמר הקב"ה אע"פ שעתיד בהמ"ק ליחרב והקרבנות בטלים לא תשכחו עצמן לסדר הקרבנות אלא הזהרו לקרות בהן ולשנות אותן [ר"ל ללמוד הלכותיהן] ואם תתעסקו בהן מעלה אני עליכם כאלו בקרבנות אתם עסוקים ואם רצונך לידע בא וראה כשהקב"ה הראה ליחזקאל צורת הבית מה הוא אומר הגד את בית ישראל את הבית וגו' אמר יחזקאל לפני הקב"ה רבש"ע עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו ואתה אומר לילך ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותה לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו ומה יכולין לעשות הנח להם עד שיעלו מן הגולה ואח"כ אני הולך ואומר להם א"ל הקב"ה ליחזקאל וכי בשביל שבני נתונים בגולה יהא הבנין בטל גדולה קריאתם בתורה כבנינה לך אמור להם שיעסקו לקרות בתורת צורת הבית ובשכר קריאתם שיעסקו לקרות בה מעלה אני עליהם כאלו הם עסוקים בבנין הבית עכ"ל המדרש. וכונת המדרש במה שאמר בא וראה היינו מה שאמר להם יחזקאל אח"כ בשם ה' עוד כמה פסוקים מענין הקרבנות שלע"ל והכל הולך על הקוטב הזה בשכר שיתבוננו בזה עכשיו יהיה נחשב להם כמו מעשה בפועל ועוד אחז"ל במנחות ק"י על הפסוק ובכל מקום מוקטר ומוגש לשמי בכל מקום ס"ד אלא אלו ת"ח שעוסקין בהלכות עבודה [כן גירסת רש"י ב"מ קי"ד] מעלה אני עליהם כאלו מקריבין ומגישין לשמי:

הנה מכל זה נוכל להתבונן עד כמה צריך האדם להזדרז ללמוד הסדר קדשים שעושה בזה נחת רוח להקב"ה שהוא משתוקק שבזמן שביהמ"ק חרב יעסקו בניו עכ"פ בהלכות הקודש והמקדש וימחול להם עונותיהם וגם שיש בו שני המעלות ביחד מעלת התורה ומעלת הקרבנות שע"י הלימוד יחשוב לו הקב"ה כאלו הקריב ממש. ולהיפך כשאנו מתרשלים מלמוד הזה הוא פחיתות גדול לנו שאחר שגילה לנו הקב"ה ע"י אברהם אבינו ורמז בתורה על ידי משה רבינו בפסוק זאת תורת החטאת ושילש ע"י יחזקאל

הנביא שרצונו שנעסוק בהלכות הקרבנות ויחשוב לנו כהקרבה ואנו מתעצלין א"כ כאלו אנו מראים שאין אנו חוששים לעבודת אלהינו וקרבנותיו ח"ו. והרי אנו אומרים בתפלתנו ושם נקריב לפניך קרבנות חובותינו ושעירי עזים נעשה ברצון ובעבודת בהמ"ק נשמח כלנו ואנו בעצמינו סותרים דברינו שאנו מתעצלים להקריב את הקרבנות האלו שבידינו הם שמקבלם הקב"ה ברצון ע"י עסקינו בהלכותיהם וכנ"ל. ובאמירת תיבות הפרשיות של הקרבנות בלבד בלי לידע פירושם ואופני ההקרבה בודאי א"א להגיע לשלימות הזה כי העיקר עסק ההלכה ולכן דייק הגמרא ת"ח העוסקין בהלכות עבודה ופשוט הוא דכיון שהלימוד הוא במקום הקרבה אם כן צריך ללמוד ההלכות כמו כהן המקריב וע"כ בזמן האמוראים התעסקו בסדר הזה כמו בשאר סדרים והעלו הרבה ספיקי וטרחו לפשוט ולהעמיד ההלכה על בוריי [וכמו בזבחים פ"ז מנחות נ"ב ושארי מקומות] עד שהיה להם הלימוד הזה חביב מאד בעיניהם שנשתבחו בו שזה למד תו"כ בתלתא יומין וסברה בתלתא ירחי [יבמות ע"ב] ואיתא במדרש שעל סדר הקדשים נאמר בקרא מצות ה' ברה מאירת עינים וכן רבותינו בעלי התוס' והרמב"ם ז"ל כולם עמלו ע"ז הסדר בעיון נורא וכמעט עוד יותר משארי סדרים וע"כ גם היום עלינו ללילך בדרכיהם ולהתחזק בדבר הזה:

פרק ב

בו יבואר כמה נחשב היה הלימוד הזה בדורות הראשונים וביטול טענות המתרשלים מזה:

והנה ידעתי את התשובות אשר ישיבו העולם המתרשלים מלקנות ידיעה בסדר הזה כי בימינו טרדות הזמן מרובות ואין מספיק ללמוד הכל על כן משפט הקדימה ללמוד ההלכות הנהוגות בזמן הזה אבל אשאל אותם הלא מצינו כמה מסכתות בש"ס אשר רובם אינם שייכים בזמנינו למעשה כמו רוב מסכת סנהדרין ומסכת מכות ורוב מסכת יבמות ועוד כהנה אשר אינם נהוגות בזמן הזה ואעפ"כ לומדים אותם בעיון כיאות ולמה יגרע חלק קדשים הלכות הקרבנות מבית אלהינו ממסכתות ההם וגם נמצא הרבה מן הלומדים אשר גם לימודם בסדר נשים ונזיקין אינו מפני שצריכין להם למעשה כי זה שייך עפ"י רוב לאלו היושבים על מדין להורות דינים והוראות בישראל אבל לשארי הלומדים שאינם עומדים במצב הזה אין יתרון להם סדר נזיקין מן סדר קדשים וכמעט רק סדר מועד נוגע להם למעשה ושארי סדרים שוים הם ואם כן יש יתרון לסדר הזה שהוא חשוב כמקריב קרבן וכנ"ל. ומלבד כל זה משמע בגמרא שסדר הזה היה נחשב בימי אמוראים ללימוד למעשה כמו סדר מועד נשים נזיקין [והוא הכל מטעם שכתבנו

שכיון שהקב"ה מקבל הלימוד לקרבן כמו בזמן הבית אין אנו יכולים לפטור עצמנו[3] מלימוד הזה כמו שלא היו יכולים לפטור מן קרבן ממש בזמן הבית] והוא בב"מ קי"ד דאשכח רבה בר אבוה לאלי' וכו' ושאל אותו אלי' למה לא למד סדר טהרות והשיבו בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא ופירש רש"י בארבעה בגירסא דד' סדרים כגון מועד נשים נזיקין שהם נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית וקדשים נמי כדכתיב ובכל מקום מוקטר ומוגש לשמי ואמרינן (מנחות ק"י) אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאלו מקריבין אותן בבהמ"ק. בשיתא מצינא. זרעים אינו נוהג בחו"ל וכן טהרות עכ"ל. הרי דסדר קדשים היו לומדים אמוראים כמו שאר סדרים ומטעם זה סדרו רב אשי ורבינא לדורות הבאים גמרא על סדר קדשים מה שלא עשו כן בזרעים ובטהרות אף שהיה להם תליסר מתיבתין גם על מסכת עוקצין כדאיתא בברכות דף כ' וע"כ היינו מטעם הנ"ל דלימוד קדשים נחשב לישראל כאלו מקריבין עוד הקרבנות וכן מוכח עוד (במנחות ק"י) על מה דכתיב בקרא (ד"ה ב' קפיטל א') הנה אני בונה בית לשם ה' אלהי להקדיש לו להקטיר לפניו קטורת סמים ומערכת תמיד ועולת לבוקר ולערב לשבתות ולחדשים ולמועדי ה' אלהינו לעולם זאת על ישראל ואמר ר' יוחנן דמה דכתיב לעולם זאת על ישראל [היינו שכמה מאות שנים שהבהמ"ק חרוב והקרבנות בטלים] אלו תלמידי חכמים העסוקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאלו נבנה מקדש בימיהם [ר"ל ומקריבין אותן הקרבנות הנזכרים בקרא] הרי מוכח בגמרא בהדיא שאף בזמנינו שאין לנו בהמ"ק מ"מ ע"י לימודנו בעניני עבודה נחשב להקב"ה כאלו אנו מקריבין אותו בפועל ממש כן איתא בילקוט (ירמיה ל"ג) על הפסוק ולכהנים הלוים לא יכרת איש מלפני מעלה עולה ומקטיר מנחה ועושה זבח כל הימים אמר שם ששאל לולינא את ר' יוסי אנו רואים את תורתכם פלסתר לכהנים וללוים וגו' לא יכרת וגו' כל הימים והרי חרב בהמ"ק ובטלו הקרבנות א"ל ח"ו אין דבר תורה פלסתר ולא דבר שקר אלא כל התורה אמת היא א"ל הקב"ה לכהנים וללוים אם אתם עוסקים בתורת קרבנות מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים בכל יום עולה וכליל. וכן כתב הרמב"ם בפי' המשניות בסוף מסכת מנחות וז"ל ואמרו חז"ל תלמידי חכמים העוסקים במלאכת עבודה מעלה עליהם הכתוב כאלו נבנה בהמ"ק בימיהם ועל כן ראוי לאדם להתעסק בדברי הקרבנות ולשאת ולתת בהם ולא יאמר הרי הן דברים שאין צורך להן בזמן הזה

[3] ולענ"ד נראה דקשה עונש המתעצל מלימוד הזה יותר מהמתעצל להביא נדבת עולה על איזה עשה שעבר כי שם היה צריך עכ"פ להוציא ממון ע"ז ולהטהר מכל טומאה ולילך לבית המקדש לסמוך עליו וכאן בלא כסף ובלא מחיר ובלא טרחה יוכל לילך לבהמ"ד וללמוד הלכותיו ויחשב לו כאלו הקריב וכעין שאמרו במנחות דף מ"ג קשה עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת:

כמו שאומרים רוב בני אדם עכ"ל. ובאמת אתפלא מאד על מה שאין העולם נוהגין לקבוע לימודם בסדר הזה דהנה ידוע אם אחד השלים רצון המלך באיזה עסק גדול והשיג עבור זה ממנו פתקא לקבל מאת אוצר המלך כמה עשרות אלפים רו"כ היתכן שיניח את הפתקא בתבתו בקרן זויות על כמה שנים ולא יראה להתעסק בו ולהרויח מאומה ואם יזדמן שיעשה כן הלא לפתי יחשב בעיני הכל וכל אחד יאמר אלו היה שטר כזה ת"י לא נחתי ולא שקטתי והייתי מרויח בזה המשך על ידו כמה אלפים רו"כ ואנו בעצלתינו נוהגין בעוה"ר כאיש הזה. יש לנו שטר זכות גדול מאת מלך כל עולמים הוא הבורא יתב' זה כמה אלפים שנה שהבטיח לנו ע"י אברהם אבינו וע"י נביאיו שכאשר נשתדל בעת הגולה לידע וללמוד עניני הקרבנות יחשב לנו לבד מצות לימוד התורה עוד זכות אחר דהיינו כאלו כבר קיימנו הדבר בפועל ממש שהקרבנו קרבנות בבית מקדשו ובודאי לא ישנה הקב"ה את הבטחתו ואנן בעצלתינו מניחים ההבטחה ההיא בקרן זוית ולא נראה להרויח בה מאומה והנה אלו היו מבשרים לנו שנבנה בהמ"ק ברור הדבר שאפילו קטן שבישראל לא היה מתעצל לפזר כמה עשרות רו"כ ליסע לאה"ק להקריב עולה לפני ה' על עניני עשה שעבר בימיו ולהקריב תודה לפני ה' על כמה עניני טובות ונסים שנעשה לו בימי חייו ובפרט אם אירע לו ח"ו חילול שבת שנתחייב עבור זה חטאת בודאי היה מתחזק בכל כחו לעלות לא"י ולהקריב קרבן לפני ה' שיתכפר לו חטאתו ומה איכפת לנו שהקב"ה ברוב חסדו הבטיח לאבותינו הקדושים שיחשב לנו לימודנו בעניני הלכות אלו כאלו אנו מקריבין קרבן ממש ואין צריך ע"ז לכתת רגליו לנסוע ולא להרבות בהוצאה אלא קרוב אלינו הדבר מאד כל אחד בביתו ובבית מדרשו יוכל לתקן נפשו כהיום כמו בזמן המקדש דהלא כל אחד ואחד מישראל בימי חייו יכול להקריב ע"י לימודו קרבן עולה [על איזה מ"ע שעבר] וקרבן שלמים וקרבן תודה [על איזה טובה שהיה לו מאת הש"י] וכמה מיני מנחות וקרבן אשם וקרבן חטאת וקרבן פסח וכן כל קרבנות המועדים בזמנן ובעו"ה כעת נפשנו יבשה אין כל ואפילו כשאנו אומרים איזה פסוקים מן הקרבנות אין אנו יודעין ביאורן ופירושן. ועיקר סבה לזה שאין אנו מתבוננים בגודל האושר של ההבטחה ההיא שעל ידה היינו יכולין לזכות נפשותינו לנצח להיות תחת רשותינו כל תקוני הקרבנות שנאמרו בתורה. ועניננו דומה לאיש עשיר אשר בזמן שהוא בביתו בעירו יש לו שם כל ההכנות הנדרשות לו לפי כבודו הן בדירתו הרחבה הן בעניני אכילה ושתיה גם יש לו משרתים שונים שיכול על ידן למלאות כל מבוקשו והנה האיש הזה בעת נצרך לו לנסוע מביתו על איזה זמן ואין באפשרו ליקח עמו כל ההכנות הנ"ל מביתו שיוכל להתעדן ע"י שמה כפי הרגלו בכל זאת לא נופל לבו מזה

כי בצרור הכסף אשר חנן אותו ה' יוכל למלאות רצונו כפי אשר הורגל בביתו גם בדרך ולפעמים ישבע רצון מכל דבר יותר מכפי אשר השיג בביתו. בכסף ישיג אכסניא לפי כבודו. בכסף ישיג משרתים אשר ימהרו למלאות כל חפצו על צד היותר טוב. כן בענייננו בעת שהיינו על מקומנו בארץ הקדושה והיה לנו בית המקדש אז היה יכול כל אחד בכחו לתקן נפשו בכל עניני תיקוני הקרבנות יש תיקונים הנעשים ע"י קרבן עולה ויש הנעשים ע"י קרבן תודה ויש ע"י מנחה וכה"ג ובעוה"ר כעת אנחנו בדרך ונוטל ממנו מקדשנו ואין לנו לא מזבח ולא כהן המכפר בכ"ז אל יפול לבבנו ע"ז כי הקב"ה בחסדו יתב' הנחיל לנו את תורתו הקדושה ואותה לא נטל ממנו אף בעת גלותינו ועל ידה נוכל להשיג כל תיקוני הקרבנות הנעשים מלפנים וכמו שכתוב זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם וגו' שהלימוד בענינים אלו עומד במקום עולה ובמקום חטאת ובמקום אשם וגו'. וכתוב עוד זאת תורת העולה היא העולה וגו' וכתבו המפרשים שר"ל כשאתם עוסקים בתורת העולה היא הקרבת העולה בעצמה [אח"כ מצאתי במהרש"א בתענית כ"ז שכתב רמז נכון על הפסוק לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי וז"ל לולי תורתך שעשועי וגו' דהיינו מה שאני לומד וקורא בה בסדר הקרבנות אז אבדתי בעניי דהיינו בגלות כי לא היה לי קיום בגלות לולי הקריאה בהם וכמ"ש חז"ל שם]:

פרק ג

בו יבואר שלימוד עניני הקרבנות מציל לאדם מכל הקטרוגין שיש עליו:

כמה חביבה עניני קריאת תורת הקרבנות לפני הש"י שאפילו בעת שהיו מקריבין הקרבנות היה גם כן מצוה לקרות תורת אותו הקרבן וכדאיתא במדרש תנחומא על פסוק צו את אהרן ואת בניו לומר זאת תורת העולה כלומר שיאמר לבני ישראל שיתעסקו בקריאת העולה שאע"פ שמקריבין עולה עוסקין היו בקריאתה כדי שיזכו בקרבן עולה ובקריאתה עכ"ל המדרש. וביאור הדבר נראה דכשם שקבע הקב"ה שיתוקנו פגמי העונות למעלה ע"י מעשה הקרבן כן קבע עוד לתקן בשורש הענינים ע"י התורה שהיא שורש הקרבנות ציום הקב"ה שיקראו ג"כ הפרשה של אותו הקרבן וכמו שאמרו חז"ל ביומא (דף ו') אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מנין שאף מקרא הפרשה מעכב ת"ל זה הדבר אשר צוה ה' אפילו דיבור מעכב. וע"כ גם היום אם מצות מעשה הקרבנות בפועל אין לנו בעו"ה שהמקדש חרב עכ"פ מצות לימוד הלכותיהן הלא יש גם לנו ונתקן כל הענינים בשורש הדברים למעלה ולמה נתרשל מזה ואדרבה עלינו להתחזק יותר לקיים מה שבכחנו עכ"פ אחרי שאין לנו עבודה אחרת כ"א זאת ובפרט שהקב"ה חושב לנו ד"ז כמעשה ממש וכנ"ל. וכעין זה מצינו לחז"ל [מכות ט'] על הפסוק אז יבדיל

משה שלש ערים וגו' אף ע"פ שידע משה רבינו ע"ה שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ כנען[4] אמר משה מצוה שאפשר לקיימה אקיימנה. וז"ל הזוה"ק במדרש הנעלם פרשה וירא א"ר כרוספדאי האי מאן דמדכר בפומיה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות עניני דקורבניא ותקרובתא [דהיינו כל קרבן וקרבן למה הוא בא ומעשה העבודה והקרבה ממש בכל קרבן] ויכוין בה [ר"ל שתהא זה במקום עסק ההקרבה לכפר עי"ז אותו החטא שבא עליו אותו הקרבן] ברית כרותה היא דאינון מלאכיא דמדכרין חוביה לאבאשא ליה דלא יכלין למעבד לון אלא טיבו עכ"ל וע"ש עוד שאליהו הנביא גילה מענין זה הסוד לר' פנחס ע"י"ש:

והנה מזה המאמר לבד נוכל להבין גודל הזריזות ללימוד הלכות הקרבנות כי הלא ידוע שטבע האדם כשיש לו איזה משפט לפני מלך ב"ו והוא יודע שיש עליו מקטרגים ורוצים להלשין עליו כמה תחבולות הוא עושה בכל מיני השתדלות שבעולם שלא יעמדו אז להלשין עליו באשר שחיי נפשו תלוים בזה וכ"ש אם יכול בפעולותיו לעשות שאלו המקטרגים גופא לא יוכלו לעשות לו שום רעה אלא טובה לפני המלך בודאי היה עושה זה בכל כחותיו וממש היה מוסר נפשו ע"ז ואם כן בענייננו ג"כ הלא כ"א יודע את נגעי לבבו שיש לו עונות הרבה וממילא ע"י"ז יש עליו כמה מקטרגים ר"ל כי מכל עון נברא מקטרג אחד [כדאיתא באבות פרק ד'] וידוע כח המקטרגים כמה גדול ונורא הוא מאד שכל אחד רוצה לבלוע דמו ונפשו של אדם [כי אפי' אצל יהושע בן יהוצדק הכהן גדול כתיב בזכריה ג' ויראני את יהושע בן יהוצדק הכהן גדול עומד לפני מלאך ה' והשטן עומד על ימינו לשטנו] וכשיש לנו איזה עצה ותחבולה להשקיט רוחם שלא יוכלו לקטרג עלינו ואדרבה יזכירונו לטוב לפני הש"י כמה אנו חייבין לתת לבנו להעצה ההיא ולא להתעצל בזה באשר שבזה תלוי חיי נפשנו בזה ובבא אם לא ימצא מקטרגים עלינו. ולך נא ראה את קדושת המאמר הזה שבזוה"ק דהנה איתא במגילה ט"ז בשעה שבא המן להלביש את מרדכי ולהרכיבו על הסוס אשכחיה דיתבי רבנן קמיה ומחוי להו הלכות קמיצה [שהיה דורש בענינו של יום וט"ז בניסן היה יום תנופת העומר רש"י] כיון דחזייה מרדכי דאפיק לקבליה וסוס מיחד בידו מירתת א"ל לרבנן האי רשיעא למיקטל נפשי קאתי זילו מקמיה דלא תכוו בגחלתי בההיא שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא אוריך המן עד דסליק מרדכי לצלותיה א"ל במאי עסיקתו א"ל בזמן שבהמ"ק קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלא קומצא דסולתא ומתכפר ליה א"ל אתא מלא קומצא דידכו ודחו

[4] ולדעתי זהו מה שאמר הכתוב בקרא דבתריה וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל היינו שמרע"ה הראה הוראה לבני ישראל שכולם יתנהגו באופן כזה שבמה שיוכלו לקיים רצון השי"ת יראו לקיים אף שלא יוכלו לגמור הדבר:

לעשרה אלפי ככרי כסף דידי עכ"ל הגמרא ולכאורה יפלא האם עת כזה שיש מלשין על האדם ורודף אחר נפשו בכל שעה להמיתו ממש מסוגל ללמוד עניני הקרבנות. אלא הוא הדבר שכתוב בזוהר הקדוש דזכות לימוד הקרבנות מועיל כ"כ שאפי' מי שהוא מיוחד ללמד קטגוריא על האדם לא יכול לעשות לו רע אלא טוב וענין זה נתקיים אצל המן דהנה ידוע דלית מאן דמעורר קטיגוריא כהמן כמו שאמרו חז"ל לית מאן דידע לישנא בישא כהמן ולבסוף ע"י דיבורו בעצמו ניסבב באותו יום גדולה ותפארת למרדכי וכמו שכתוב בקרא ויאמר המן בלבו למי יחפוץ וגו' יביאו לבוש מלכות וגו' ונתהפך זה ע"י זכות לימוד הקרבנות כמו שאמר המן בעצמו אתא מלא קומצא דידכו וכו' היינו לימודיכם שאתם לומדים כעת שעולה במקום קרבן [וכמו שפירש המהרש"א שם] וזהו שסיפרו לנו חכמינו ז"ל מעשה דמרדכי ולימודו עם התלמידים להורות שאפי' בעת שצר לו להאדם מאד אל יפטור עצמו מלימוד עניני הקרבנות דבר יום ביומו כמו שעשה מרדכי אף שאחר חורבן הבית היה וזכות זה יכול להצילו מכל צרה:

פרק ד

בו יבואר שחיוב לימוד הסדר הזה גדול מפני שעי"ז נשלם להאדם הרמ"ח מ"ע ובזה תושלם קדושת נפשו לעתיד:

ודע עוד שלימוד סדר קדשים חיובה גדול גם מפני טעם אחר דהנה ידוע מה שכתבו הספרים על הכתוב סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם ר"ל דאלהים ירא כולל כל הלאוין שצריך לפרוש מהן מפני יראת אלהים ואת מצותיו שמור היינו לקיים כל המצות עשין שציוה הש"י לעשותן וע"י שמירת השס"ה לאוין והרמ"ח עשין נשלם צורת כל האדם כי רמ"ח איברים שבאדם ושס"ה גידין מכוונים נגד הרמ"ח עשין ושס"ה ל"ת והם המקיימין ומחיין צורת נפשו לע"ל בכל איבריו וגידיו וכמו דאיתא במדרש שכל מצוה ומצוה אומר להאבר עשה בי מצוה שבשבילי תזכה לע"ל. והנה לפי"ז יש לנו לשאול שאלה עצומה התינח בזמן שבהמ"ק קיים היה אפשר להשתלם כל מצות התורה במעשה ואף כי יש הרבה מ"ע שתלוי בכהנים לבד וכיו"ב שאין שייך לכל ישראל י"ל כיון דכל ישראל נפש אחד נקראו וכמו שאמר הכתוב כל הנפש הבאה לבית יעקב וברוב פרשיות שבתורה נקראו כולם בלשון יחיד לכן אף המצות שציוויין רק על הכהנים וכיו"ב מועיל להשלמת הנפש של כלל ישראל כי נפש אחד הם בכללן וכן כתבו הסה"ק אבל בזמן שאין בהמ"ק קיים הלא יחסר מהכל מצות מרובות שהרבה פרשיות שבתורה בנויות עליהן ובמה תושלם צורת הנפש לע"ל שהוא רק ע"י קיום כל העשין והלאוין שבתורה. ובודאי אין לומר

ח"ו שהקב"ה יעזוב את כל הדורות קרוב לאלפים שנה מזמן החורבן בלי השלמת צורת נפשם לע"ל. וע"כ צ"ל כמו שכתבו הספרים שהמצות שא"א לקיימן בפועל יושלמו ע"י הלימוד והחזרה בהן שיחשוב הקב"ה כאלו קיים אותם בפועל כיון שעמל עליהן ומצפה שיבואו לידי קיום נחשב לו כמעשה. ואם כן לפ"ז לימוד סדר הקדשים חיובו גדול עלינו מאד שכל המצות המרובות שתלוין בהן הן לכהנים והן לישראלים אי אפשר לנו לקיימן רק ע"י הלימוד ולימוד הזה עולה ללימוד ומעשה ביחד. אח"כ מצאתי להגאון הנורא בעל באר שבע רבו של בעל גדולי תרומה שהיה ג' מאות שנים מקודם שהעיר בכל זה וצווח ככרוכיא על האומרים שאין לימוד הזה מחויב כשאר לימודים (והעתקתיו למטה[5]). ואחרי שבאנו לזה שע"י לימוד הזה חושב הש"י כאלו אנו מקיימין מצות התלויות בהן בזה לבד די לנו להבין עד כמה צריכים אנו להתחזק בלימוד הסדר הזה כמו שידוע שעיקר ביאת האדם בעולם הוא להשתלם במצות ה' יתברך ואין לנו תחבולה אחרת לזכות במצות אלו כ"א ע"י הלימוד בהלכותהם. ולהיפך בחסרונם לבד מה שיפסיד שכרן נשאר בעצמו גם כן ח"ו בעל מום לע"ל שלא נשלם צורת נפשו כראוי וכנ"ל וידוע כמה מהצער והבזיון שיש לאיש שנולד בעל מום אף בעוה"ז שהוא עולם עובר ואף שהוא אנוס בדבר שכן נולד וכ"ש כמה מהבזיון יגיע לו ע"ז לעתיד שהוא עולם נצחי ומומין אלו הגיעו לו בפשיעתו ע"י התעצלותו לקיים המצות להשלמת איברי

[5] וז"ל בהקדמה אני טרם אכלה לדבר אבא לעורר לב המעיין שלא יהא נפתה בשיחת הילדים מילדי העורים באומרם מה צורך ותועלת יש לנו ללמוד בהלכות הוריות ותמיד וכיוצא בהם הלכתא למשיחא. לא תאבה להם ולא תשמע אליהם חלילה רחמנא ליצלן מהאי דעתא וכדאי בזיון וקצף להשיב על דברי שטות ושבוש גדול שלהם כי כבר הכה על קדקדם אדם קשה כברזל ומנו הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות בסוף מסכת מנחות ונגרר אחריו ר"מ מקוצי בפתיחתו לסמ"ג במצות עשה לשכנו תדרשו ובאת שמה ולבד שהם מבזים אבות העולם אשר לבם כפתחו של אולם שלמדו כל אלה המסכתות הנזכרות בשמוש חכמים ובדבוק חברים ובפלפול התלמידים למאות ולאלפים ולרבבות ויהיה יגיעם לריק חלילה אלא אף גם זאת שכבר קדמונים אחזו שער שהלימוד והעסק במצות הבלתי נוהגת בזמן הזה יותר הכרחי ויותר נבחר מהלמוד בהמצות הנוהגות וזה כי אחר שלשלמותינו צריכים אנו לעיון ומעשה בכל חלקי תורתנו הקדושה ובזה החלק הבלתי נוהג אי אפשר בו המעשה והעיון והעסק בו יספיק לנו לעיון ומעשה יחד וכו' ובפרט במסכת הוריות ותמיד וכיוצא בהם שכבר אמרו רז"ל בסוף מנחות מ"א דכתיב זאת תורת החטאת וגו' כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת וכו' והא ודאי שאין ר"ל שיהגה ויגרוס לשון הפרשה בפסוקים הערומים בלבד מבלי שיתבונן בפירוש שכבר אמרו העוסקים במקרא מדה ואינה מדה וכו' וכן פירש"י בהדיא כל העוסק בתורת חטאת כגון סדר קדשים דמיירי בהלכות עבודה ונ"ל שזו היתה כונת מסדר סדר המעמדות שסדרן לומר בכל יום פרק אחד מן מסכת תמיד:

וכן נ"ל לפרש הא דאשכחן בזבחים פרק בית שמאי גבי הא דאמר רב יוסף הלכתא למשיחא א"ל אביי אלא מעתה כל שחיטת קדשים לא ליתני הלכתא למשיחא הוא אלא דרוש וקבל שכר כו' כלומר בדרישה תקבל שכר כאלו עשית אותה המצוה עצמה בפועל דאלו מפני היותו עוסק בתורה בלבד הרי התורה רחבה מני ים וארוכה מארץ מדתה ויכול לדרוש בה כל הימים במצות הנוהגות בזמן הזה אלא ע"כ שר"ל בדרישה תקבל שכר יותר מעוסק בתורה אלא כעוסק באותה המצוה עצמה בפועל וכן אחז"ל על הפסוק ובכל מקום מוקטר ומוגש לשמי אלו ת"ח העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום מעלה עליהם הכתוב כאלו מקריבים לפני אותם בבית המקדש. והוא מהטעם שפירשנו לפי שהלימוד זה עולה לנו לעיון ומעשה יחד ואין חולק עלינו כי אם המתעקש אשר לא נגה עליו אור התורה. עכ"ל הטהור]:

נפשו. והנה מה מאד יסתער לב האדם המונע עצמו מלקיים מצות ה' בזכרו שלבסוף תשוב רוחו אל האלהים אשר נתנה ויהיה מוכרח לעמוד לפני כסא כבודו יתב' ויביט עליו השי"י כי הוא בעל מום מכל עבריו הן מצד עונות שעשה בפועל ממש שעבר על לאוין והן מצד שלא השלים נפשו במצות הראויות להשלמת נפשו. ועיין בזוה"ק פרשה אמור דעל מי שהוא בעל מום בנפשו רמז עליו הקרא כי כל איש אשר בו מום לא יקרב וע"כ מאד צריך האדם להזדרז בימי חייו בקיום מ"ע. גם ידוע מה דאיתא בספרי על הפסוק הציבי לך ציונים שרצון השי"י שנרגיל עצמינו במצות כדי שכשנבוא לאי"י לא יהיו עלינו כחדשים. והנה במה נוכל להרגיל עצמינו בכל עניני המקדש וקרבנותיהן אם לא בלימוד הלכותיהן במשנה וגמרא:

פרק ה

בו יבואר שאל יפול לב האדם במה שהעולם מתרשלים באיזה הלכות מד"ת שלא ללמדם או שמקילים ומתרשלים באיזה מצוה או שנזדמן באיזה מקום שמקילים באיזה איסור ח"ו:

והנה טבע האדם שנמשך בדעותיו וכן בלימודו אחר רוב בני העולם שמה שחבריו יחזיקו אותו הדבר למצוה ומחבבים אותו גם הוא יחזיק בה וכל מצוה שרוב בני העולם אינם מתבוננים בה גם הוא אין נותן נפשו עליה וכן באיסורים שמה שהרבה מחבריו עוברים ע"ז אף שהוא עון פלילי גם בעיניו יוקטן העון אף שיודע שאין רצון השי"י לזה וכן בלימודים שאותו הלימוד שרוב בעלי תורה אוחזים בו כגון סדר נזיקין וכה"ג אותו הלימוד יחשיב בנפשו ויראה לחזור ולעיין בו כמה פעמים עד שיהיה שגור על פיו אבל אותו הלימוד שאין רגילין העולם בו לא ירצה למסור נפשו על לימודו (ואפילו כשלומדו הוא בלי עיון ובלי התבוננות) ובאמת כ"ז בא מצד שאין אנו מתבוננים בגדולת עצם המצוה וגודל חיובה וגדולת התורה וחיובה וגדולת מלך מלכי המלכים שמצוה עליהם. שאלו היינו מתבוננים בזה אין שום נ"מ בזה ואדרבה היה מתחזק יותר לקיימה כדי להורות על חשיבות המצוה וחשיבות התורה בעיניו. ולמה הדבר דומה לכת של אנשים שהיו חלושי הראות ובאו לפני הרופאים לגהות מחלתם וצווה הרופאים שישימו מכסה לעיניהם נגד השמש שלא יכה אותם שביבות אורה וכן עשו היתכן שבעבור זה יוקטן מעלת השמש גם בעיני הפקחים וישימו גם הם מכסה לעיניהם הלא לפתיים יחשבו כן הדבר הזה מי שהוא מתבונן בגדולות אדונינו מלך מלכי המלכים יתברך ובמעלת מצותיו שהן המאירות עיני השכל וכמו דכתיב מצות ה' ברה מאירת עינים לא יסתכל כלל על האנשים חלושי הראות [וכגון שהוא באיזה מקום שכל בני העיר מתרשלים ממצות ת"ת

אף בעת שהם פנוים לגמרי מטרדותם ומבלים עתותם בטיול ובשיחה של הבל וכה"ג ואינם נותנים לב לקיים המ"ע של לימוד התורה השגורה בפיהם תמיד בפרשת ק"ש כמו שנא' ודברת בם בשבתך בביתך וגו'] אלא יתחזק ויזדרז לכבוד קונו להשלים מצותיו וזהו מה דכתיב חכם לב יקח מצות וגו' וכן בענין איסורים לא יוקל האיסור בעיניו בעבור אנשים בוערים העוברים עליהם. כגון שהוא באיזה מקום שמצוי האיסור של גילוח זקן או חלול שבת ח"ו אל יחשוב שנתקטנו האיסורים ע"ז לא כן הדבר כי דברי אלהים חיים לא יוגרעו מערכם מאומה ע"י בני תמותה המקילים בם. וכמאמר הכתוב יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם. וכן בענין סוגי הלימודים כל מאמרי השי"ת שיצאו מפיו יתברך הכל מלאים חכמה ודעת וכמו דכתיב כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה ר"ל כל מה שיצא מפי ה' יתברך הוא עצם החכמה והדעת וכל אחד מהנבראים לפי כח השגתו הוא משיג פליאות החכמה שבדבריו יתברך המתלבשים באותיות ותיבות ומאמרים. [הנביאים בזמנם השיגו לפי כחם והתנאים לפי כחם והגאונים לפי כחם וגם אנחנו בדורותינו. זעירא דחבריא קטנים שבקטנים לפי כחנו] ואף שרוב העולם תוקעים עצמם רק בענינים אחרים אל יחשוב ח"ו בדעתו שבשאר חלקי התורה שאין העולם עוסקים בהם אין נמצא בהם כ"כ חכמה ח"ו חלילה לדבר כן כי אין לך שום מאמר ומצוה מחקי התורה שלא נמצא בהם מעינות החכמה עד אין ערך ואין שיעור וכ"כ הרמב"ם בפרק חלק וז"ל כל דיבור ודיבור מן התורה יש בהם חכמות ופלאים למי שמבין אותם ולא הושג תכלית חכמתה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים ואין לאיש אלא להלוך בעקבות דוד משיח אלהי יעקב שהתפלל ואמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך עכ"ל וכן הדבר בענין תורת הקרבנות חלילה לנו לחשוב שאין בה חכמה כ"כ כמו בשאר חלקי התורה ואדרבה הנך רואה שהכתוב מכנה אותו בשם חכמה ויתר משאר חלקי התורה כמשחז"ל על הפסוק והיה אמונת עתיך וגו' חכמה זה סדר קדשים ואמנם כן נראה גם בעינינו החלושים להמעיין בחלקי הסוגים והדעת שבסדר הזה כפי שהעמיקו בו חכמי המשנה והגמרא ואשר יש עוד להעמיק עד אין שיעור יראה כי אין קץ לחלקי החכמה הנמצא בו. ובאמת אדרבה להיפך הדבר הן בעניני המצות והן בעניני האיסורים שהעולם מתרשלים בהם והן בחלקי התורה[6] שאין עוסקים בו הרבה האיש הנלבב עליו להתחזק

[6]גם מלבד כל דברינו הנ"ל יש עלינו להתחזק בענין לימוד סדר הקדשים כי ידוע שצריך אדם לבקש ידיעת התורה כמנהג האנשים בבקשת הכסף וחפוש המטמונים וכמו שאמר הכתוב (משלי קפיטל ב') אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא ובענין בקשת הכסף אנו רואים שאם ישמע שנמצאה מדינה חדשה שעפרה עפרות זהב ומצוי שמה אבנים טובות ומרגליות אף שהיא רחוקה מן הישוב וצריך לשום נפשו בכפו לעבור ארחות ימים עד בואו שמה בכל זאת בודאי ימצאו הרבה אנשים שיזרזו את עצמם לנסוע שמה ולהיות מן הראשונים כי ידוע אשר הראשונים שיקדימו לבוא שמה מתעשרים בזמן מועט בעושר רב. כן

בהן ביתר שאת וביתר עוז מפני שהמצוה ההיא או חלק התורה ההיא שאין דורשים אותה נחשבת כמת מצוה ותובעת עלבונה לפני הקב"ה מדוע נשתנתה היא משאר חלקי התורה שאין דורשים אותה וכשימצא איש שמתחזק בהם זכותו גדול לפני הקב"ה. והתורה ההיא או המצוה ההיא דורשת טובתו ומגינה עליו ומזכהו לחיי עולם וכ"כ בספר חסידים וז"ל בסימן ק"ה כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה תדרשנה לפי שהיא כמת מצוה וכו' שהמצוה מקטרגת ואומרת כמה גרועה אנכי שנתעלמתי מכל וכל. וכתב עוד בסימן רס"א אהוב את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים כגון שתראה מצוה בזויה או תורה שאין לה עוסקים כגון שתראה שבני עירך לומדים מועד וסדר נשים תלמוד סדר קדשים וכו' ותקבל שכר גדול כנגד כולם כי הם דוגמת מת מצוה אותן מסכתות ואותן הלכות שבני אדם אין רגילין בהן וכו' עי"ש ונלמוד זה עוד בק"ו דהרי מת מצוה הוא רק חומר בעלמא בלא נפש ואעפ"כ מפני שהיה החומר הזה מלפנים מקום משכן לנפש הישראלי הקפידה התורה על בזיונו והתירה אפילו לכה"ג ונזיר לטמא לו ולעסוק בצרכיו כדי שלא יהיה מונח בבזיון כדאיתא (בברכות דף כ') ק"ו בענין התורה הק' שהיא יקרה מפנינים והיא שעשועיו של הקב"ה כמש"כ ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום אם חלק גדול ממנה מונח בקרן זויות ואין לו דורשין כלל כמה אנו מחויבין לחוש לכבודה ולהתעסק בזה כדי שלא תהי' עלובה כ"כ והחושש לכבוד תורת ה' בודאי יהיה מכובד לנצח מן הקב"ה וכמש"כ כי מכבדי אכבד כי תחת אשר כעת אין ניכר הדרתו לעיני הכל ע"י לימוד הזה כי לא הכל מבינים עליו ואינו יכול הבקי בו לדבר כמעט עם שום אדם בהלכותיו [אם לא עם יחידי הדור] תחת זה יגדל כבודו לע"ל כי ה' יכבדנו לעיני הכל עבור שכיבד את תורתו. ומלבד כל אלה צריך כל אדם לקוות ולחכות שבקרוב יהיה זמן הגאולה ויהיה נוגע ידיעתו למעשה ויבואו הכל וידרשו ממנו וכמו שכתב הגר"א [בביאורו לאגדות ברכות] וז"ל כמו שסחורה שהיא עתה בזול טוב לקנותה שסופה להתייקר כן בתורה דבר שאין העולם לומדים אותה עיין עליה ולמוד ותקן אותה שסופה להתבקש ממך עכ"ל הטהור:

בענין לימוד תורתנו הקדושה הגם שאפילו בשאר סדרים אשר יד הכל ממשמשים בהם מ"מ מצוי בכל עת עושי ציצים ופרחים לתורה כמו שאמרו חז"ל על הכתוב דדיה ירווך בכל עת למה נמשלה התורה לדד מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בה טעם אף דברי תורה כן כי באמת אין קץ לחכמתה מ"מ אין מצוי כ"כ למצוא בו דבר חידוש אשר לא הקדימוהו חכמי ישראל אחרים לפנים משא"כ בסדר הזה שלא דשו בו רבים מצוי בו אבנים טובות ומרגליות בכל עבר ופינה וידוע מה דאיתא בזוה"ק גודל שכר של המחדש חידושי תורה וז"ל ר' שמעון פתח (ישעיה נ"א) ואשים דברי בפיך כמה אית ליה לבר נש לאישתדלא באורייתא יממא ולילי'א בגין דקב"ה צייית לקלהון דאינון דמתעסקי באורייתא וכל מלה דאיתחדש באורייתא על ידא דההוא דאישתדל באורייתא עביד רקיעא חדא. תנן בההיא שעתא דמלה דאורייתא איתחדשת מפומיה דבר נש ההיא מלה סלקא ואיתעתדא קמיה דקב"ה וקב"ה נטיל לההיא מלה ונשק לה ועטר לה בשבעין עטרין גליפין ומחקקן עי"ש עוד:

פרק ו

יבואר בו הכתוב זכרו תורת משה עבדי אשר וכו' חקים ומשפטים:

הנה מלאכי הנביא האחרון סיים סוף נבואתו זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים וכתיב אחריו הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא וגו' פן אבוא והכיתי את הארץ חרם ופירש בספר המנהיג בשם הראב"ד דהאי פן אבוא על פסוק דזכרו תורת משה קאי דהיינו שיתנו לב לזכור תורת משה שבזמן שיבוא יום ה' הגדול והנורא ולא יזכרו תורת משה יחרים את כל הארץ וביאור הדברים עפ"י מה דאמר הגמרא בע"ז (דף ב') לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה ואומר מי שעסק בה יבוא ויטול שכרו ויתקבצו כל האומות וישאל להם הקב"ה במה עסקתם וישיבו הרבה כרכים כבשנו והרבה גשרים גשרנו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל שיעסקו בתורה וכו' ואח"כ ישאל להם כלום יש בכם מגיד זאת שנאמר כל הגוים נקבצו יחדיו יאספו לאומים מי בהם יגיד זאת ואין זאת אלא התורה שנאמר וזאת התורה אשר שם משה וכו' וכונת הדברים משום דכל בריאת שמים וארץ וקיומה היא בשביל התורה כמו שכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חקת שמים וארץ לא שמתי ולכן יתלו עצמם בישראל שיאמרו שהיו מסייעים לישראל כדי שיתעסקו בה ויתפשו בזה שאין דבריהם אמת כדאיתא שם ובודאי יחזור הקב"ה אח"כ לישראל לשאל אותם אם זוכרים הם את התורה וכן איתא במדרש משלי פ"י והעתקנו לקמן ואם ימצא אותם שהם זוכרים את התורה בודאי יפיקו רצון מלפניו יתב' ויתקיים כל העולם על ידם ואם ח"ו לא ידעו יחרים את כל הארץ כי העולם מתקיים רק ע"י התורה וכנ"ל.

והנה צוה הכתוב שלא די לנו שנזכור רק את המשפטים לבד שהם דיני ממונות וכל הדינים אשר בין איש לרעהו כ"א שנזכור גם את החקים ונתן להם הכתוב יתרון שהקדים אותם למשפטים וידוע שכל עניני קרבנות הם בכלל החקים וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות מעילה [וז"ל שם וכל הקרבנות כולן בכלל החקים אמרו החכמים שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד שבעשיית החקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא והקדימה התורה צווי על החקים שנאמר ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם עכ"ל] ומה שכתוב זכרו ולא אמר עשו היינו מפני החקים שבזמן הגלות אין לנו בהם עשייה בפועל כ"א ללמוד ולזכור את כל חקותיהם:

ועתה נבוא לעניננו שאפי' אם ימצא פרשה אחת מן התורה שתגרע ידיעת ביאורה מישראל בעת שישאלם הקב"ה גם כן ישיגו בושה וכלימה ח"ו וכש"כ בלימוד עניני הקרבנות שמקיף בזה חלק גדול מספר התורה רוב ספר ויקרא וגם כמה פרשיות שלמות

בספר שמות במדבר דברים אם לא נראה לשום לב ללמוד אותם בביאורם המסורה לנו בתורה שבע"פ וכפי שהעתיקוה לנו חכמי המשנה והגמרא כמה יגדל ח"ו כלימתנו שחלק גדול מכל חקי התורה כמו זר נחשבו לנו ח"ו. ובפרט שהנביא האחרון במאמרו האחרון צוה לנו מראש ע"ז שניתן לב לזכור חקים ומשפטים שבתורת משה שבזה לא יחרב העולם ולא שמנו לבנו על זה וכאשר נתבונן כהיום בכל מקצועות התורה לא תחסר הידיעה מכלל ישראל אבל בחלק הזה בעוה"ר כמעט נחסרה הידיעה לכל (אם לא ליחידים שבדור) ומה נשיב להקב"ה ע"ז[7] וכבר העיר ע"ז הרמב"ם בהקדמתו במסכת זבחים שהרבה מבני תורה אינם יודעים בעוה"ר מן הקרבנות אף מה שנאמר בהם פסוקים רבים. וכמה צער יצטער השי"ת כשכלל ישראל לא ידעו להשיב בחלק התורה הזה כמו שאב מצטער על בנו כשמתבייש ולא ידע להשיב לשואליו:

וגם עלבון גדול הוא להתורה כשישאר חלק גדול ממנה פנויה אצל כלל ישראל שלא יתנו לב להעמיק בה ולדרוש מעינות החכמה הצפונים בה וכנ"ל בשם ספר חסידים והקב"ה הלא בודאי יתבע את זה לעתיד לבא כדאיתא במדרש משלי פ"י אמר ר' ישמעאל בא וראה כמה קשה יום הדין שעתיד הקב"ה לדון את העולם כולו בעמק יהושפט וכיון שתלמיד חכם בא לפניו אומר לו כלום עסקת בתורה ואומר הן אומר לו הקב"ה הואיל והודית לי אמור לפני מה שקרית ומה ששנית מכאן אמרו כל מה שקרא אדם יהא תפוס בידו ומה ששנה תהא תפוס בידו שלא תשיגהו בושה וכלימה ליום הדין היה ר' ישמעאל אומר אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה וע"ז ביקש דוד מלך ישראל בתפלה ובתחנונים לפני המקום ואמר ה' בוקר תשמע קולי בוקר אערך לך ואצפה (היינו שאני אערוך ואסדר בע"פ כל תלמודי ואצפה שלא אתבייש בבוקר שהוא העוה"ב) בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה הקב"ה הופך פניו ממנו ומצירי גיהנם מתגברים בו והם נוטלין אותו ומשליכין לגיהנם בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה הקב"ה אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית אותם אם אומר להם הניחוהו מוטב ואם לאו וכו' בא מי שיש בידו הלכות אומר לו בני תורת כהנים למה לא שנית וכו' (היינו לימוד תורת

[7] וביותר צריכין אנו להתבונן אשר במה יהיה מינכר לע"ל גדולתנו ותפארתנו על יתר כל העכו"ם. העיקר בידיעתנו בתורה שבע"פ שבעת שישאל הקב"ה לעכו"ם מי בכם יגיד זאת יביאו כולם העתקותיהם מתורת משה [אשר תורת ה' מועתק כמעט בכל אומה ולשון] אבל לא ידעו את ביאורה המסורה לנו ע"פ מסיני כדאיתא במדרש תנחומא וז"ל שם על הפסוק כתב לך את הדברים האלה וגו' אכתב לו רובי תורתי כמו זר נחשבו אמר ר' יהודה בר שלום כשאמר הקב"ה למשה כתב לך ביקש משה שתהא גם המשנה בכתב ולפי שצפה הקב"ה שהעכו"ם עתידים לתרגם את התורה ולהיות קוראים בה והם אומרים אנו ישראל כו' אומר להם הקב"ה אתם אומרים שאתם בני איני יודע אלא מי שמסטורין שלי [פי' ענין סוד והסתר] הם בני ואיזו היא זו המשנה שנתנה ע"פ כו' שנאמר אכתב לו רובי תורתי ואם כן כמו זר נחשבו אלא אתן להם מקרא בכתב ומשנה בע"פ עכ"ל התנחומא וא"כ אם ח"ו גם בני ישראל לא ידעו להשיב על חלק גדול מן התורה את ביאורו הלא כמו זר יחשבו ח"ו בזה החלק:

הקרבנות וכפי שביארו חז"ל בתו"כ) עכ"ל המדרש. ואם כן כמה מן החוב מוטל על הכל להתחזק גם בלימוד סדר הזה כדי שלא יתפשו בו לע"ל וכמה תגדל שמחתנו לנצח כשיבוא הקב"ה לדרוש ונדע מה להשיב:

והנה זולת מה שכתבנו למעלה שבלימוד סדר הזה יסיר עלבון מהתורה עוד יגדיל בזה כבודה כי טרם ילמוד הגמרא ידמה בעינינו כמה מקראות סתומים וחתומים חסרים ויתרים אבל אחר שיראה מה שדרשו חכמינו ז"ל על כל תיבה ותיבה ואות ואות תילי תלים של הלכות יראה בזה הדר כבוד התורה שבכל אות ואות רמוזים הלכות גדולות וזהו כבודה של התורה כדאיתא במשנה סוף סוטה משמת ר"ע וכו' עיי"ש בפירוש רש"י. ובזכות זה שמכבד את התורה יגדל הקב"ה את כבודו כמו שאמרו חז"ל כל מי שמכבד את התורה גופו מכובד על הבריות וכמו שנאמר במשלי תכבדך כי תחבקנה:

פרק ז

בו יבואר גודל זריזות האדם בחייו להשיג כל חלקי התורה כי בזה יהיה מאושר לנצח:

כתיב דברים (ל' ב') כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם והכונה שהתורה הק' אינה דבר נפרד מנפש איש הישראלי שאפשר להריק אותה ולהפרידה ממנו ורק היא עצם חיות נפשו והתורה לנפש איש הישראלי היא בדוגמת נשמה שכשם שהנפש מחיה את הגוף שבהסתלקה ממנו יסתלק חיותו לגמרי כך התורה היא נשמת חיים להנפש שבלעדה נחסר להנפש חיותה וקדושתה לאור באור החיים. וכן אמרו לענין תחית המתים כי טל אורות טלך כל מי שיש בידו אור תורה אור מחייהו כל מי שאין בידו אור תורה אין אור תורה מחייהו (אם לא מי שהחזיק לת"ח כמו שאמרו בגמרא כתובות ק') וזהו שאמר הכתוב כי לא דבר ריק הוא עצם חייכם וכן אמר הכתוב (דברים ד') רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח וגו' ולמדו מזה באבות שכל השוכח דבר אחד ממשנתו הרי הוא כאלו מתחייב בנפשו וכן אמרו בספרי על פסוק זה משל למלך שמסר צפור דרור לעבדו אמר לו כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שצפור בדינר אני נוטל ממך אלא נשמתך אני נוטל ממך ולפי מש"כ אינו בגדר עונש אלא שכן הדבר בהכרח שהתורה היא נשמת הנפש המחיה אותה לנצח ולכן כל מה שמגרע האדם מחלק התורה שעליו להשיג בימי חייו הוא מגרע מחיות נפשו ושלימותה בעולם הנצח ולהיפך כל מה שמרבה האדם להתדבק בתורה ולקנות חלקי התורה (ע"י עצמו או ע"י החזקתו למי שאי אפשר לו בעצמו) בימי חייו הוא מרבה לתת כח וחיות בנפשו ולהשלימה בקדושתה לנצח נצחים ובעו"ה אנו רואין בעולם שהרבה אנשים אין שמין לבן לזה כלל ואין נותנין אל לבם דברי התנא באבות ובספרי דחיות נפשו תלוי' בזה ויתירו לעצמן

בעתים הפנויות לעסוק בשיחה או בעיון דברים שאין בהם שום זכות לנפשו ולא ישימו לב לעיין אז בדברי התורה שהיא עצם החיות שלו בעולם הנצח וכמו שאנו אומרין וחיי עולם נטע בתוכנו. ואנו רואין שבשביל השגת כסף ורכוש אין האדם מתעצל ומייגע עצמו יום ולילה בתשוקה נמרצה ואם רק ידע שישתכר היטב בעמלו לבו שמח בעמלו ואינו מרגיש שום עצב. וגם הוא מסתכן הרבה פעמים בשביל הרוחת ממון לעלות לראש הגג (וכמו שאמרו כי אליו הוא נושא את נפשו) ולעבור ארחות ימים והכל הוא מפני שבהרוחת הכסף יחשוב לקנות לו חיים של טוב בעולמו. ואם לחיי הבלו בעולם הכלה החלף ועובר הוא כך ק"ו אלפי אלפים לחיי עולם הנצח הלא היה צריך האדם ג"כ לעמול ולייגע ולנדוד שינה מעיניו להשיגו והיה לו למעט מעסקיו ולעסוק בהם רק כדי ההכרח למען לעסוק בתורת ה' שהיא חיי עולם וכמו שאמרו באבות הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה. וזהו שתמה התנא רשב"י בצאתו מן המערה (שבת ל"א) בראותו העולם עוסקין ועמלין בדרך ארץ אמר מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה פי' דאם החיים כ"כ יקר בעיניהם שעמלין בשבילו בזיעת אפים א"כ היה להם לעמול ולדאג עבור חיי עולם יותר מזה שהיא לא לשבעים ושמונים שנה כ"א לחיי עולם נצח נצחים. והם עושים להיפך שמחיי עולם הם מעלימים עין וכל עמלם הוא בחיי שעה. ובאמת לפי הנ"ל שהתורה היא עצם חיות נפשו של האדם צריך האדם להזדרז בלימוד התורה בכל נפשו ומאדו ויוקיר זמנו מפז שבו יוכל לקנות חלקי התורה שהיא חיי עולם והשלמת קדושת נפשו לנצח ואם ילכו עתותיו לדברים בטלים יש לו לדאג פן עי"ז יחסר לו בימי חייו חלק אחד מחלקי התורה ובודאי ירגיש החסרון לסוף בקדושת נפשו וזהו מעות לא יוכל לתקן כי לא ישיגנו שם. וכ"ש אם ישאר ריק מכמה חלקי התורה שבודאי נוגע הרבה לקדושת נפשו וחיותה שאם שבודאי גם בחלק מעט מחלקי התורה כבר יש בכחו לתת חיים לנפשו אבל אם תכלית שלימותה וקדושתה הוא בודאי בהכנס בקרבו כל חלקי התורה שהיא שורש כל התרי"ג מצות ואז היא מאירה לכל רמ"ח אברי נפשו ושס"ה גידי נפשו ואפשר דזהו כונת הכתוב תורת ה' תמימה משיבת נפש פי' דכשהיא תמימה ולא יחסיר בה אז היא משיבת נפשו לעצם שלימותה. ומזה אנו יכולין להבין עד כמה החיוב והנחיצות להאדם לקנות לו ידיעת סדר קדשים שהם בנוים על פרשיות מרובות שבתורה והלכות גדולות נמצאו בם והוא חלק היותר גדול מחלקי התורה ובודאי נוגע זה הרבה לעצם קדושת נפשו שבחסרו מהם יהיה ניכר החסרון הרבה בהשתלמות נפשו. והנה מדרגת האדם וקרבתו לאלהים בעולם הנצח תלוי גם כן באור קדושת נפשו אשר נתקדשה בעוה"ז ע"י התדבקותה בתורה ובמצות כי לפי ערך קדושתה כך היא ראויה

להתקרב לקדושתו יתברך וזה שאמר (ויקרא כ') והיתם קדושים כי קדוש אני וגו' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי והכונה שכיון שהקב"ה הבדיל אותנו להיות מקורבים לו יתב' עלינו לקדש נפשנו למען יהיה בכחנו להתקרב לקדושתו יתב' (ועיין פירש"י בסוף שמיני פסוק מ"ד) וקדושת הנפש הוא ע"י התורה והמצות וכמש"כ בפרשה ציצית למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם והיינו שע"י הזכירה שהיא הלימוד וע"י העשייה תתקדש נפשו של האדם. וידוע דקרבת הנפש לאלהים היא העידון הגדול מכל עידונין שיכולים להמצא וזה שאמר דוד אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' פי' שזה תביאנו לחזות בנועם ה' והיא קבלת פני השכינה שהיא נועם העליון ותענוג נצחי שאין ערך אליה וזהו שאמרו לעתיד לבא אין בו אכילה ושתייה כ"א צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהם ונהנים מזיו השכינה וע"ז נאמר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך. ואנו רואין במלכותא דארעא כמה מן השרים והסגנים ייגעו עצמם כל ימי חייהם למען השגת קורבה לפני המלך ואם יש לו תקוה כי יזכה שידבר המלך עמדו או כ"ש להיות מרואי פניו למען הכבוד הזה לא יקשה עליו לעמול בעבודתו שנים רבות ולא יחשב לו למאומה נגד הכבוד והגדולה אשר יגיע בראות פני המלך וכ"ש בק"ו אלפי אלפים שלא יקשה על האדם הנבון טרחו ויגיעו להשגת התורה וקיום המצות ואף שמצטער הרבה ע"ז ויחיה חיי צער כל ימיו כי הלא יזכה בזה לאור פני מלך חיים החי וקיים לעד ונצח נצחים. והכבוד והגדולה הזה של הקורבה להי' אינו לפני אנשים מועטים קרוצי חומר ורק לפני רבוא רבבות מלאכי השרת ונשמות קדושות. והקורבה הזאת אינה רק כבוד וגדולה כ"א גם עצם העידון ולא לזמן מועט כ"א לנצח. וערך הקורבה הוא לפי ערך עמל התורה וההתדבקות להי' שהיה לו בעוה"ז שמי שעמל בתורה הרבה וגדל בתורה וקיים מצותיו נתקדש נפשו יותר להתקרב להי' וכל אחד לפי מדרגתו. והוא מקרא מפורש אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ופירש רש"י בשם הספרא דהיינו שתהיו עמלים בתורה ועל מנת לקיים ומסיים המקרא שאחרי הצלחת העוה"ז שתהיה הברכה מרובה מאד עוד יזכו לאושר הנצחי של קורבת ה' וכמש"כ והתהלכתי בתוככם ופרש"י בשם הספרא אטייל עמכם בגן עדן ואין אתם נרתעין מפני ור"ל שתזכו לקבל אור פני השכינה. והנה בעבור שכל הצלחת אושר הזמני והנצחי של האדם הוא ע"י עמל התורה וקניתה בעוה"ז לכן הזהירה והכפילה התורה על לימודה וחזרתה פעמים רבות. וגם בתחלת יצ"מ כשנתן לנו הקב"ה מצות תפלין לאות על יצ"מ שהכרנו אז מציאותו והשגחתו מגודל נפלאותיו אשר שם במצרים סיים ואמר כי לא זה לבד הוא התכלית ורק יש עוד תכלית אחר גבוה

והוא כמ"ש והיה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי זהו עיקר תכלית האדם בימי חייו. והיא עלתה במחשבה תחלה ובשבילה נברא העולם ובשבילה יצאו ממצרים כמו שנאמר והיה בהוציאך העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה וכמו שפרש"י שם. ואמר תורת ה' בפיך להורות לנו שצריך האדם להיות עמל על התורה עד שתהיה שגורה בפיו וכמש"כ ושננתם לבניך והיינו שיהיו ד"ת מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו וכו' וכן כתיב במשלי כי נעים כי תשמרם בבטנך יחדיו יכונו על שפתיך. ואמר תורת ה' בפיך שלא די שידע איזה הלכות במקצוע אחת רק צריך לעמול שיהיה כל תורת ה' ערוכים ושמורים על פיו. ואשרי המתבונן בזה בימי חייו בעוה"ז ויזכה לקדש נפשו ולתת לה כבוד וגדולה ועידון לנצח:

פרק ח

בו יבואר הכתוב יקרה היא מפנינים וגו':

כתיב במשלי יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה ולכאורה יש להבין איך ישתווה בערך מה קדושת התורה אשר היא תכלית כל העולמות העליונים ותחתונים והיא היתה שעשוע של הקב"ה קודם בריאת העולם כמו שכתוב ואהיה אצלו וגו' שעשועים יום יום לדמות אותה לחומר שהוא דומם אשר הוא נמוך הרבה במדרגתו אף מבעלי חיים. אמנם נראה דכונת הדוגמא הוא בב' אופנים. א) כי ידוע אשר כל ענין וחפץ אשר נמצא בעולם מעט במציאות עולה מחירו יותר כמו שאנו רואין שהנחושת שאינו מצוי כ"כ כמו ברזל עולה שווי' יותר מברזל וכן כסף נגד הנחושת וזהב נגד הכסף ופנינים שאינם מצוים כלל עולה ערכם הרבה והרבה יותר מכולם נתבונן בק"ו אלף אלפים על תורת ה'[8] אשר אי אפשר לאדם אחר פטירתו שכבר בטל מן התורה ומן המצות להשיגה בכל העולמות למעלה [אף שיש שם כמה אלפים עולמות וכמו שאמרו חז"ל בע"ז דף ד'] כ"א בעודו בחייו בזה העולם הקטן אשר היא קטנה באיכותה כגרגיר חרדל אף נגד הגלגלים כמו שכתבו המחקרים ומכש"כ נגד העולמות העליונים כמה יקרה היא בערכה עד אין שיעור וזהו כונת הכתוב יקרה היא מפנינים. ומזה נשכיל עוד לענינו בענין לימוד סדר הקדשים אשר גם בעוה"ז לא ימצא רק אחד מאלף אשר יתן לב להעמיק בו ולהבין הלכותיו על בוריי כמה גדול ערך הלימוד ההוא ומה עצום ענינו לפי מיעוט מציאתו בעולם. גם נוכל

[8] אף ששם נתרבה ההשגה בתורה הרבה יותר מאשר השיג פה אבל זהו רק באותן הפרשיות ובאותן ההלכות אשר עמל בהם בעודו בחייו אבל אותן הפרשיות וההלכות אשר לא נתן דעתו עליהן להשיגן ואין לו ידיעה בהן בפה שוב לא ישיגן לעולמי עולמים כי מצינו שם זריעה על המצות כמש"כ זרעו לכם לצדקה ושם זריעה מונח גם כן על אור התורה כמש"כ אור זרוע לצדיק וגו' (ולענין זה יש במשלי כמה פסוקים) ואם נתעצל בעת הזריעה לזרוע מאין תבוא לו הקצירה:

להסביר כונת הכתוב עוד באופן אחר. והוא. דהנה ידוע דערך שווי הפנינים הוא לפי משקלו דהיינו אם משקלו הוא רק שמינית לויט עולה מחירו בערך עשרה רו"כ וכאשר הוא גדול בערך פעמים עולה מחירו הרבה והרבה יותר מכפלים וכאשר יגדל עוד מעט עולה עשר פעמים כפלים משיעור הראשון לפי שהוא יקר המציאות כן הוא גם בענין התורה ועוד יותר ויותר דהיינו אם אחד עמל על פרשה אחת בתורה והשיג הלכותיה על בורי' וחבירו עמל יותר והשיג בי' פרשיות עולה במדרגתו הרבה והרבה יותר על חברו עד שכמעט אינו נחשב נגד מעלתו כלל וכאשר ימצא עוד אחד שעמל יותר וזכה להשיג עוד פרשה אחת יתירה מהראשונים נתעצם מדרגת קדושתו מאד עד שאינם שוים לו בערך כלל וכלל וזהו כונת הכתוב יקרה היא מפנינים שגם בה שייך הענין כמו בפנינים ועוד יותר ויותר וכנ"ל. וכן מוכח ממה שאמרו חז"ל על הפסוק ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו וקפריך הגמרא היינו צדיק היינו עובד אלהים היינו רשע היינו לא עבדו ומשני בין השונה פרקו מאה פעמים להשונה מאה פעמים ואחת אף שלמד רק פ"א יותר נחשב הראשון אצלו כלא עבדו. ומזה נשכיל להבין לענייננו מה אם בזה שגם הראשון יודע אותו הפרק ואותה ההלכה אלא שחבירו שנה פעם אחת יותר ממנו בכל זאת נתעלה מדרגתו מאד עד שהראשון נחשב נגדו כלא עבדו ומכש"כ אם האחרון עמל הרבה על התורה והשיג כמה פרשיות יותר מחברו עאכו"כ שנתעצם מדרגת קדושתו מאד הרבה יותר מחברו ואינם שוים לו בערך כלל וכלל וזה כונת חז"ל במה שאמרו שלע"ל כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו [ר"ל שעיניו כהות מלחזות אור הגדול של חופת חברו]:

והנה מכל זה נוכל להבין כמה גדול קדושת ערך הלימוד ההוא שאנו עומדים עליו דהלא כמה מסכתות בנויות רק על איזה פסוקים שבתורה או עכ"פ על פרשיות אחדות כגון מסכת יבמות בנויה רק על פרשה אחת כי ישבו אחים יחדיו וגו' וכן גיטין וקידושין וכן נדרים וכן תלתא בבי בנויות רק על פרשיות אחדות וכה"ג שאר מסכתות ואלו עניני הקרבנות מקיף חלק גדול מספר התורה דהיינו רוב ספר ויקרא ועוד כמה פרשיות שלמות [והצגתי מקצתן למטה[9]] ואם כן אם יראה אדם ללמוד סדר קדשים [ועוד איזה ענינים השייכים לסדר ההוא] ולשנות אותו כמה פעמים עד שיהיה בקי בהלכותיו

[9] פ' בא המדבר בעניני דפסח ובעניני דבכור. פ' יתרו בראשו ובסופו. וכן פ' משפטים באמצע ובסופו. ופ' תרומה מענין כלי המקדש. פ' תצוה בראשו ובאמצעו עד גמירא. ופ' תשא מדובר בה בענין הקטרת הקטורת ובענין קידוש ידים ורגלים ועוד הרבה ענינים השייכים לסדר קדשים ופ' פקודי בסופו. ופ' נשא כמעט כל הסדר ופ' בהעלותך בראש ובאמצע. ופ' שלח מאמצע עד גמירא. ופ' קרח בסופו. ופ' פנחס מאמצע עד גמירא. ופ' ראה כמעט כל הסדר. וכל זה הוא לבד ספר ויקרא אשר כמעט כל הספר מדבר בעניני קדשים וכהונה:

ממילא יהיה שגור על פיו יותר ממאה פרשיות בתורה וכמה יהיה מאושר האיש ההוא לנצח עי"ז שיהיה לאות ותפארת בין רבבות אלפי ישראל:

פרק ט

בו יבואר הכתובים שהקב"ה מתפאר בישראל כשנמצאו שלמים בתורתן ובמעשיהן: **כתיב** בישעיה ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר אנו רואין מזה שכל ההתפארות והשבח שהקב"ה משבח עצמו הוא בעם קדושו בצדקתם וקדושת מעשיהם והוא כמו שאמרו תפלין דמרי עלמא מה כתיב בם מי כעמך וגו'. והיינו מפני שישראל נקראים בניו בני בחוניו וכמו שהאב מתפאר ומתהלל בבנו יחידו כשנמצא בו שלמות המעלות והמדות כך מתפאר הקב"ה בישראל וכשם שהאב משתוקק שיתעלה בנו בתורה ובמעשים ומדות טובות שיהיה לשם ולתפארת לפני הכל כך הקב"ה משתוקק שימצא בישראל עם סגולתו גדולי תורה ועמלים בה ואנשי מעשה וכן איתא בתנא דבי אליהו פרק ל"א [וז"ל אבי שבשמים גלוי וידוע הוא שאתה יושב ומצפה להן לישראל מתי יגיעו ימות בן דוד ותמצא בישראל מהן בעלי מקרא מהן בעלי משנה מהן בעלי משא ומתן באמונה מעיד אני עלי שמים וארץ שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה שיעשו תשובה כדי שיגאל אותם ויבנה בהמ"ק וכו'] וכמה תגדל שמחתו יתברך כשיבא לפקוד את ישראל וימצא אותם יודעים את התורה כולה בכל הלכותיה ודקדוקיה ואף באלה אשר אין נוגע למעשה בזה"ז נמצאו רבים וכן שלמים אשר שמו (לבסו) [לבם] לעמול עליהם ולקנות בנפשם אורות החכמה האצורים בה לפי כחם ערוכים ושמורים הם על לוח לבם. וכמה יקבלו תורה ורצון מאתו יתב' שהם זכו לנפשם וזכו לכלל ישראל שלא נשארו בבושה כשנשאלו על חלק התורה הזה שהקב"ה הלא חפץ ומתאוה בזכותן וגדולתן של ישראל כנ"ל וכמה גדול זכות המכריע את ישראל לכף זכות וכדאיתא בתנא דבי אליהו גבי אלקנה שגרם לזכות ישראל לעלות לרגל א"ל הקב"ה אתה הכרעת את בני לכף זכות אני אוציא ממך בן שיכריע את כל ישראל לכף זכות. והנה אף אם היה הלימוד הזה חלק קטן מחלקי התורה שהיה נחסר לישראל הידיעה בו ואלה השתדלו להשיגו לזכות נפשן ולזכות כלל ישראל שלא יתביישו לע"ל כשישאל לכולם מי בכם יגיד זאת ואין זאת אלא תורה כבר היו זוכים בזה לפני הקב"ה. ואם מועטים המה האנשים בידיעת החלק הזה יגדל שמם לתפארת יותר [וכמו בעוה"ז אם ימצאו אבנים טובות הראויות להנתן בכתר המלך רק בחנות אחד] ובפרט שבאמת הלא חלק היותר גדול מחלקי התורה נמצא בלימוד הזה. ואף שבעולם הזה כעת אין ניכר איש לפני רעהו בין מי שהכניס בקרבו הרבה תורה בין מי שהכניס

מעט ובין מי שלבבו ריק מד"ת לגמרי כי כן גזרה חכמתו יתברך להסתיר כבוד התורה בעת הזאת טרם יתגלה כבוד מלכותו בעולם בביאת המשיח למען יהיה ביד כל אחד הבחירה בידו לבחור באשר יחפץ אבל לעתיד אחר ביאת המשיח שרוח הטומאה יעבור מן הארץ אז כבר יהיה ניכר על כל אחד ואחד מדריגת נפשו והתורה שיש בו ואז יתקיים הכתוב וכבוד חכמים ינחלו לא כמו עתה בעוה"ז אשר בעו"ה חכמים וי"א ימאסו אצל כמה אנשים הסרים מדרך ה' כי אומרים שהם הם הנכבדים בארץ ובהם ובדרכיהם חפץ ה' אבל אז לא יאמרו זאת כי התורה תבהיק זיוה על פני החכמים וי"א. וכל אחד ואחד תאיר פניו כפי ערך התורה שיש בו וכן איתא בתנא דבי אליהו וז"ל לע"ל עתיד הקב"ה לישב בבהמ"ד הגדול שלו בירושלים וכל צדיקי עולם יושבים לפניו ולכל אחד ואחד נותנין לו מאור פנים כפי התורה שיש בו עכ"ל. והוא כענין קרני הוד שהבהיק בפני אדון הנביאים שיראו הכל לגשת לפניו ועל עת הזאת הוא שאמרו חז"ל המשחיר עצמו על דברי תורה בעוה"ז הקב"ה מבהיק זיוו בעוה"ב. ועל עת הזאת נאמרו המקראות והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים כככבים לעולם ועד ואוהביו כצאת השמש בגבורתו והיינו שכתות כתות יהיו יש כזוהר הרקיע ולמעלה ממנו ככוכבים. ויש כאור השמש ובכל מדרגה גופא יש כמה כתות כי יש שיאירו כנץ החמה ויש כשעה אחת על היום ויש כשתי שעות ויש כיותר מזה ואוהביו הגדולים יאירו כצאת השמש בגבורתו וכדאיתא הכל בתנא דבי אליהו ואז כבר יהיה ניכר צדיק לפני רשע ואף בין עובדי ה' עצמם יבחנו כל אחד במדרגתו כמו דכתיב ושבתם וראיתם וגו' בין עובד אלהים לאשר לא עבדו ואחז"ל דהיינו בין שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת יהיה ניכר ההבדל והיינו שיהיה ניכר על אור פניו כנ"ל. וכ"ש אם יעדיף אחד על חברו בחלק אחד מחלקי התורה אשר לחברו יחסר זה בודאי יהיה ניכר על אור פניו אור ההוא הרבה וחברו יתבייש מאור פניו וכ"ש אם נשמתו היתה במדרגה אחת עמדו והוא נחסר מחלק הזה בעצלותו כמה יגדל צערו וכלימתו שהחסרון הזה הלא חסרון נצחי הוא. והוא בדמיון מה שמצאנו להזקנים שבימי יהושע כמו שאמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה זקנים שבאותו הדור היו אומרים אוי לנו מאותה בושה אוי לנו מאותה כלימה. ושמעתי דהכונה דשם בושה אינו דוקא מפני מעשים שאינם מהוגנים אלא לפעמים נקרא זה מה שמשיג האדם בושה מפני גדול במעלה שאין לו ערך אליו והוא מתבייש מרוממות מדרגתו וזה שנצטיינו בני אברהם ביישנים רחמנים וכו' אבל ענין הכלימה הוא ענין חרפה שהאדם נכלם מדבר שהוא פשע בעצמו במעשיו המקולקלי' או שלא השיג אותה המעלה שהיה יכול להשיג בעצלותו. וזהו שאמרו שנגד

פני משה היו מתביישים מגודל רוממותו שאין להם ערך כלל אליו אבל מפני יהושע שהיה קרוב למדריגתם וזכה להאיר פניו כפני לבנה ע"י שימושו ששמש את משה רבינו כמו שאמרו במדרש ולא מש מתוך אהלו של תורה מפניו היו נכלמים שהלא במדרגתו היו וגם הם היה בידם לזכות לכבוד הזה. וכן יקרה לכל אדם אם יתעצל מלעמול בתורה בכל כוחו וע"י עצלותו יהיה נשאר ריק מחלקי התורה שהיה בידו להשיגה כחבריו יבוש ויכלם אח"כ מאור פניהם אשר יבהיקו למעלה מאור תורתם ואז כבר לא יהיה בידו לתקן כי לאחר ביאת המשיח שיתבטל היצה"ר מן הארץ כבר אין שם זכות ולא חובה ורק כל אחד עומד במדרגתו שזכה בה מקודם כמו שאמרו חז"ל על הפסוק (קהלת י"א) וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימות המשיח שאין לך בהם לא זכות ולא חובה. ועוד זאת אנו למידין מהמדרש תנחומא בפרשה תבא שכאשר יגלה הקב"ה לעוה"ב את הסודות וחכמות העליונות אשר נמצאו בכל פרשה ופרשה שבתורה לא יבינו אותה אלא אלו שלמדו והבינו אותה פרשה בעוה"ז וכדאיתא שם על הפסוק והיה אם שמע תשמעו אם שמעת בעוה"ז תשמע לעוה"ב מפי הקב"ה א"ר לוי משום ר' אבא לא היתה התורה צריכה להנתן בעוה"ז למה שהכל עתידין להיות למידין אותה מפני הקב"ה (פי' דאז יתגלה הסודות העליונים הנמצאים בכל תיבה ותיבה ואות ואות שבתורה ואין ערך ואין שיעור לחכמות העליונות האצורות בהם) ולמה ניתנה להם בעוה"ז (פי' דאי משום אזהרת מצות היה די להנתן בקצרה עצם אזהרת המצות ולא ליתן כל פרשיות התורה בארוכה) כדי שכשיבוא הקב"ה ללמדם בעוה"ב יהיו הכל יודעין מאיזה פרשה הוא עסוק לפיכך אם שמוע בעוה"ז תשמע לעוה"ב מפי הקב"ה עכ"ל המדרש. ופשוט דאין הכונה בקריאת התיבות לבד בלא הבנת עצם הביאור וההלכות היוצאות מכל פרשה דאין זה נחשב ידיעה כלל ולכן כתב אם שמוע תשמע היינו לשון הבנה דאם נשמע ונבין בחכמות הנגלות לנו לפי כחותינו מה שנמצאים בכל תיבה ותיבה כפי המסור לנו בתורה שבע"פ אז נזכה להבין אחר כך מפי הקב"ה הסודות האצורות בם. ומזה אנו למידין כמה מוטל על האדם בימי חייו לעמול ולהשתדל להכניס בקרבו את כל דברי התורה ובפרט סדר הזה שאנו עוסקין בו שפרשיות מרובות בתורה נאמרין בו צריך האדם לייגע את עצמו להבין את כל ההלכות ודקדוקי המקראות כפי המסורה לנו ביאוריהם בע"פ וכמו שהעמיקו בזה רבותינו חכמי הש"ס (וסדר זרעים וטהרות שאין לנו כ"א משניות ילמוד עכ"פ אותם עם ביאוריהם מרבותינו) למען ידע לעתיד מה שיגלה הקב"ה דאל"כ הלא יחסר לו לנצח חלק גדול מספר התורה אשר לא יזכה

ח"ו לשמוע אותם מפי הקב"ה שאין ערך ואין שיעור לסודות אשר יגלה הקב"ה באותן הפרשיות. ובפרט שהיא נקראת בשם חכמה ובשם אור יותר משארי פרשיות שבתורה כמו שאמרו חז"ל חכמה זה סדר קדשים. וירא אלהים את האור כי טוב זה סדר ויקרא וכנ"ל בשם המדרש. ומלבד כ"ז מחויב האדם להכניס בלבבו כל חלקי התורה וכמ"ש הסמ"ג בהקדמה למ"ע וז"ל. יש מהמון עם אומרים מה לנו ולמצות סדר קדשים וק"ו לסדר זרעים וסדר טהרות דברים שאין נוהגין בזה"ז אל יאמר האדם כן כי המצות שצוה אדון העולם יש לידע יסודותיהם אע"פ שאין צריכין עתה כי על כל המצות נצטוינו ולמדתם אותם. ונאמר שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם וגו' ונאמר ושמרתם מצותי ועשיתם אותם הא למדת שהשמירה והעשיה שני דברים הם כי אין שמירה אלא בלב שנאמר כי תשמרם בבטנך יכונו יחדיו על שפתיך וכן אמרו רבותינו (ת"כ פ' אמור) ושמרתם זה המשנה ועשיתם זה המעשה עכ"ל:

פרק י

בו יבואר שענין הקרבנות או לימוד הלכותיה הוא מקרב הגאולה:

ודע עוד דמלבד שעיקר שלמות האדם שישתלם לנצח בכל איברי נפשו ויהיה קדוש להי' תלוי בקיום כל המצות כמו שכתוב למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם גם ענין הגאולה שאנו מקוים תלוי ג"כ בזה שכאשר נזדרז לקיים מצות ישיש ה' עלינו וימהר לגאלנו כמו שכתוב בפרשת הגאולה כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב כאשר שש על אבותיך כי תשמע בקול ה' אלהיך לשמור מצותיו וחקותיו הכתובה בספר התורה הזה וגו' [ופרטה התורה מצות וחקים לומר לנו לבד המצות שאנו יודעין טעמן אף החקים כגון שעטנז וגילוח פאת הראש והזקן וכדומה צריכין אנו להתחזק בשמירתן כיון שכתובין[10] כולם בספר התורה ואז ישוש ה' עלינו לגאלנו] ואף המצות שא"א לקיימן

[10] וז"ל הרמב"ם פ"ח מהלכות מעילה הלכה ח' ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול. בא וראה כמה החמירה התורה במעילה ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד נתקדשו וכל הנוהג בהן מנהג חול מעל ואפילו היה שוגג צריך כפרה ק"ו למצוה שחקק לנו הקב"ה שלא יבעט אדם בהן מפני שלא ידע טעמן ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם ולא יחשוב בהן מחשבתו כבדברי החול. הרי נאמר בתורה ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם אמרו חכמים ליתן שמירה ועשייה לחקים כמשפטים והעשייה ידוע והוא שיעשה החקים והשמירה שיזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה כגון איסור גזל ושפיכות דמים וכיבוד אב ואם והחקים הן המצות שאין טעמן ידוע אמרו חכמים חקים שחקקתי לך אין לך רשות להרהר בהן ויצרו של אדם נוקפו בהן ואומות העולם משיבין עליהם כגון איסור בשר חזיר ובשר בחלב ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח וכמה היה דוד המלך מצטער מן האפיקורסין ומן העכו"ם שהיו משיבין על החקים וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם היה מוסיף דביקות בתורה שנאמר טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך ונאמר שם בענין כל מצותיך אמונה שקר רדפוני עזרני וכל הקרבנות כולן מכלל החקים הן. אמרו חכמים שבשביל עבודת

בגלות כגון המצות התלויות בארץ ותלויות בבנין בית המקדש רצון השי"ת שנתעסק בלימוד הלכותיהן ויחשב לנו גם כן כאלו קיימנו אותם במעשה כיון שאנו לומדין אותן ומשתוקקין בלבבנו לקיימן וכמבואר לענין קרבנות להדיא ונשלמה פרים שפתינו וה"ה בשאר המצות שאין נוהגין בזה"ז כמש"כ הספרים (עיין פרק ג' בשם הבאר שבע) דבמה שלומד איש הישראלי הלכותיהן ומחשב בלבו מתי יבאו לידי ואקיימן מחשב הקב"ה כמעשה. ואפשר דעל זה רמז הכתוב בתורה באותה פרשה הנ"ל שהקב"ה ישיש עלינו לטוב אחר כי נשמע בקול ה' לשמור מצותיו וחקותיו כולם ככל הכתוב בספר התורה ויקשה לנו דאיך אפשר זאת והלא הרבה מצות שאין בידינו לקיים וע"ז מסיים כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת היא ממך וגו' (לא כמחשבתנו כי אין בידינו כלל לקיימם) כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו והיינו שבמה שנלמוד תורתו בפינו ותשוקת לבבנו שנזכה לעשותן בפועל יחשב לנו כמעשה. וראה עוד שרמז לנו הכתוב ד"ז כמעט בפירוש בתחלת הפרשה שמדבר בעתידות הגאולה האחרונה שאנו מצפין עליה וכתיב והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה (פי' שתתבונן באורך הזמן שכל מה שהגיד לנו הקב"ה מראש הכל נתקיים הן הברכות שהבטיח לנו כשנשמור מצותיו וכן הקללות כשנסור מהם הכל באו ולא נפל צרור ארץ) והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר[11] אנכי מצוך היום וגו' ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמיך ושב וקבצך וגו' ומסיים לבסוף ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום.

הקרבנות העולם עומד שבעשיית החקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא והקדימה תורה ציוי על החקים שנאמר ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם עכ"ל:

[11] וזהו כל העיקר שהקב"ה מבקש מאתנו וע"ז הכניסנו בברית שאנו צריכין לשמור חקי התורה ואם נעשה כן אז הקב"ה בעצמו ירים אותנו לשם ולתפארת ויקח אותנו להיות לו לעם סגולה כמש"כ בפרשת תבא את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וגו' ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיו וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דיבר לך ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת וגו' ומכלל הן אתה שומע לאו ח"ו שבלא חקי התורה אין אנו נחשבין להשם לעם ולא נעצור כח להיות לתהלה ולשם ואדרבה היפך זה ח"ו כמו שאנו רואין. וזהו ג"כ כתוב בתורה בפרשה ואתחנן ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים וגו' ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון וגו' רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים וגו' ופרש"י דהיינו כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמיתתן תחשבו חכמים ונבונים ואם תעותו אותם מתוך שכחה (פי' אפילו מתוך שכחה) תחשבו שוטים עכ"ל. וכמה טועים אותם האנשים החושבים שגם בלתי קיום התורה אפשר לנו להיות לעם חשוב בארץ שהכתוב מכחישן ואוי לנו שכך עלתה בימינו שצריך להביא ראיות להוציא טעות כזה כי דברים כאלה הם היפוך כל שרשי התורה והיא דעת אפיקורסת ממש וע"ז כרת הקב"ה אתנו ברית בהר סיני ובערבות מואב לשמור חקי תורתו. ולא לבד שא"א לנו להיות לו לעם בלתי תורתו אלא אין שום קיום לאומה הזאת בארץ בלתי קיום התורה ח"ו כמבואר בפרשת בחקותי ובפרשה תבא וכבר כתוב ביחזקאל (קאפיטל ב') והעולה על רוחכם וגו' היה לא תהיה וגו' חי אני נאום ה' אלהים וגו'. וה' הטוב יעיר לבבנו לשמור תורתו ויפקח עיני עורים לראות את אור האמת כמו שאמר הכתוב אז תפקחנה עיני עורים וגו' (ישעיה ל"ה):

ולכאורה צריך להבין הלא ענין קיום המצות הוא התנאי שבזכות זה נגאל ולבסוף מסיים הכתוב שזה גופא יהיה בכלל הגמול. גם צריך ביאור לשינוי הלשון שמתחלה בראשית הפרשה כתב ושבת וגו' ושמעת בקולו ככל וגו'. ובסוף הענין כתב ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו כל ממש. אלא דהוא כמש"כ דבעוד שאנו בגולה ונשים אל לבנו לשוב לה' והוא בקיום כל המצות ובמה שא"א לעשות בפועל ממש שהרבה מצות תלוין בארץ ובבנין הבית נראה לעשות אותן עכ"פ במה שבכחנו ויחשב לנו כאלו אנו מקיימין אותן בפועל והוא מש"כ ושמעת בקולו ככל אשר אנכי וכו' ככל דייקא והוא כמו שאמרו שמי שצריך להקריב עולה יעסוק בהלכותיו ויחשב כאלו הקריב עולה וכן בחטאת וכן באשם וכל הקרבנות וכל כה"ג. ובזה שנתחזק עצמינו לשמור כל חוקי התורה ואף באלה שאין בידינו נשתוקק ג"כ מתי יבא לידינו לקיים ונקיים אותם עכ"פ בלימוד הלכותיהן ישיב ה' שבותינו ויקבץ נדחינו כמש"כ תיכף בפסוק שאחריו ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים ואח"כ יביא אותנו לארץ אבותינו כמש"כ והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וגו' ואז נזכה לקיים כל מצותיו בפועל ממש וזהו שמסיים ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום ר"ל שתעשה כלם בפועל ממש. ובפרט בענין החקים של עבודת בית אלהינו אם נהיה אנחנו מוכנין מצדנו בכל הלכותיהן גם הדעת נותנת כי תגרום זאת קירוב הגאולה וכדמיון נשואין שכאשר הכלה עומדת מלובשת ומקושטת בתכשיטיה ומוכנת להכנס לחופה ורק עומדים ומצפים להחתן שיבא אז החתן ממהר לבא ג"כ כיון שהכל מתוקן ורק (מכחים) [מחכים] לביאתו כן בענין הזה ידוע אהבת הקב"ה לישראל שמכנה עצמו בשם חתן לכנ"י כמש"כ כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך ואם נהיה אנחנו מוכנין ומקושטים בכל חקי התורה ובידיעת דיני העבודה בבית עולמים רק נעמוד הכן לקראת מלכנו יתב' שיבא כבודו לשכן בתוכנו בודאי ימהר ביאתו (משא"כ אם הכלה עדיין אינה מוכנת כלל להכנס לחופתה גם החתן אינו ממהר לבא). ובפרט לפי שאמרו חז"ל בסנהדרין (דף צ"ז) על הפסוק אם יתמהמה חכה לו שמא תאמר אנו מחכין והוא אינו מחכה ת"ל (ישעיה ל') לכן יחכה ה' לחננכם וגו' וכי מאחר שהוא מחכה ואנו מחכין מי מעכב מדת הדין מעכבת וכו' וידוע שענין הקרבנות עשוי לרצות ולהסיר כח הדין מעל העולם. וכמו שמצינו בתורה שבזמן המבול ששלט כח הדין בעולם וכשיצא נח מן התיבה והקריב הקרבנות כתיב אחריו וירח ה' את ריח הניחח ויאמר ה' אל לבו לא אסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם וגו' וכן מצינו בענין המגפה שהיה במדבר מיהר אהרן להקטיר קטורת ותעצר המגפה וכן בימי דוד כשמנה את ישראל

ותהי המגפה וראה דוד את מלאך ה' עומד וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים צוה לו גד החוזה לבנות מזבח ולהקריב עליו עולה וכתיב אחריו ויבן שם דוד מזבח לה' ויעל עולות ושלמים ויעתר ה' לארץ ותעצר המגפה מעל ישראל וגם אחז"ל שהמזבח מזין ומזיח הגזרות ומכפר עונות של ישראל ואף בזמן שלא היה אפשר להקריב קרבן בפועל בימי המן מצינו ג"כ שהעסק בתורת הקרבנות הועיל לבטל את הדין מעל ישראל וכדאיתא במגילה (דף ט"ז) אתי מלא קומצא דידכו ודחי לעשרת אלפים ככרי כסף דידי (ועיין במהרש"א שם). וכן מצינו (במגילה דף ל"א) שאמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה א"ל לאו אמר לפניו רבש"ע במה אדע אמר לו קחה לי עגלה משולשת וגו' (כלומר הקרבנות יכפרו עליהן) אמר לפניו רבש"ע תינח בזמן שבהמ"ק קיים בזמן שאינו קיים מה תהא עליהן אמר לו כבר תיקנתי להן סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאלו מקריבין לפני ומוחל אני על כל עונותיהן [ונפקא ליה להגמרא זה מדכתיב כי אירשנה משמע ירושה עולמית שיוכל להיות לו הארץ להנחיל לבניו אחריו לעולם אף לאחר כל הגליות וכדכתיב אחריו והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו שמרמז על הארבע גליות כדאיתא במדרש ובתר זה כתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת וגו' וקחשיב שם הכתוב עשר אומות ולע"ע בנתינת הארץ לא נתן לנו אלא שבעה אומות וע"כ היינו לעתיד לבוא כמו שאחז"ל ובאיזה זכות יהיה זה הלא לא נתן לו הקב"ה עצה אלא קחה לי עגלה משולשת והיינו זכות הקרבנות (כדפירש"י) וע"כ לומר דזכות לימוד עניני הקרבנות מעלה ג"כ כקרבן ממש ובזכות זה יבנה ציון ונזכה לגאולה העתידה]. היוצא מדברינו שענין לימוד הקרבנות מועיל לבטל כח הדין והקטרוג מעל ישראל וממילא[12] ימהר ה' ישועתו לישראל ויבנה ציון וירושלים ונזכה

[12] וזהו באמת תוכחת מגולה לאנשים לזרזם לתורה ומצות כהיום שאנו רואין מצב ישראל דל ושפל עד מאד ונתקיימו כמעט כל הסימנים שהגידו לנו חז"ל לעת ההיא שהצרות תכופות ומושכות ובאות כנהר וחוצפא יסגא אז למאד בן מנבל אב בת קמה באמה וירבו מוסרות בישראל ועוד הרבה סימנים ואם כן בודאי יש לצפות לרגלי המשיח ואליהו ומה נעשה כשיבואו פתאום וכמו שכתוב ופתאום יבוא אל היכלו וגו' ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא וגו' והלא אז שוב יהיה ימים אשר אין בהם חפץ לתקן את עצמו כי אין בהם לא זכות ולא חובה כמו שאחז"ל. ואף אם יפתנו יצרו שימשך עוד ביאת המשיח כמה וכמה עשרות שנים בודאי יש לו לזרז עצמו למאד כי על מי ישליך תיקון נפשו הלא אנו רואין בעו"ה שהדורות הולכין ומתקלקלין ועם ישראל נפוצין בקצות הארץ ומי יודע אם בניו ונכדיו ישמרו השבת כדת ישראל ויניחו תפילין פן ידורו באיזה מקום מקולקל וימשכו אחריהן כאשר אנו רואין כל זה כהיום בעו"ה ואפילו בדורות הראשונים אמר הלל אם אין אני לי מי לי וכ"ש בימינו אלה. והתבונן אחי היטב בממ"נ שכתבתי ותראה שאין עליו תשובה. כלל הדברים זמננו דומה למי שנפל שרפה גדולה בעירו ואז דרך כל איש שאינו מביט על כבוד ויאזור כחות בנפשו לשאת משא שלא הורגל בה ובזריזות גדולה כדי להציל נכסיו ואף כן בענינינו כשיתבונן האדם יראה ששלט שרפה גדולה בעו"ה לאיזה אנשים [שריפת נשמה וגוף קיים] ומי יודע מה שיהיה מדורותיו הבאים אחריו וע"כ יראה כל איש להזדרז בכל כחותיו בעצמו להשיג תורה ומצות הרבה יותר מדורות הראשונים כי אין לו על מי לסמוך. ויראה בכל יום להשכים ולהעריב לבהמ"ד ולקרות

להקריב קרבן בפעל ממש ויקוים בנו מה שאמר הכתוב הטיבה ברצונך את ציון וגו' אז תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים (היינו שאז לא נסתפק עצמינו בונשלמה פרים שפתינו רק פרים ממש):

פרק יא

בו יבואר גודל שכר מחזיקי התורה ובפרט בענין לימוד הזה:

והנה עד כה בפרקים שעברו ביארנו שגודל הנחיצות לאיש הישראלי שיושלם קדושת נפשו כהוגן ושיהיו הכל סניגורים עליו מלמעלה וקירוב הגאולה תלוי הכל בלימוד עניני הקרבנות. אמנם כ"ז שייך במי שהוא בן תורה אבל מי שאינו בן תורה איך הוא יכול להכניס עצמו בזה. תשובה לדבר כמו שאנו רואין לענין התחיה שבלא זכות התורה אין אדם יכול להתנער מעפרו ומ"מ ידוע מה שאמר הגמרא דאם הוא מתדבק עצמו לת"ח ומחזיקם מנכסיו נמשך אור התורה גם עליו ומחייהו לע"ל כן הוא גם בזה אם הוא ממחזיקי התורה נמשך זכות התורה גם עליו ומעלה עליו הכתוב כאלו מקריב קרבנות בעצמו כמו שאחז"ל בברכות דף י"ד ע"ב א"ר יוסי בר' חנינא משום ראב"י כל המארח ת"ח בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב תמידין וכ"ש אם הת"ח שמחזיק אותם בלימודם ענין לימודם הוא ג"כ בעניני הקרבנות בודאי נחשב זכות הלימוד הזה גם עליו כאלו הוא בעצמו לומד אותן הלימודים [וא"כ אם הלימוד הוא בעניני עולה נחשב גם עליו כאלו הקריב עולה ואם הלימוד הוא בעניני חטאת נחשב גם עליו כאלו הקריב אותה החטאת וכן בכל הקרבנות] וכמו שכתבו הסה"ק שכל תיקוני הנפש שנעשה ע"י הלימוד לת"ח יהיה ג"כ להמחזיק. ובפרט בענין הקרבנות ידוע שאין רשות ביד הכל להקריב קרבנות בעצמן והתקין הקב"ה מתחלה שהכהנים יקריבו ואעפ"כ נחשב הקרבתם לכלל ישראל וכמו דכתיב צו את בני ישראל וגו' תשמרו להקריב לי במועדו והוא מפני שבכספם קנו הכבשים לעולות וכן קרבנות ר"ח ושל מועדים וגם מזון הכהנים עצמן הי' ג"כ ע"י ישראל וה"נ כן הוא בענייננו. ת"ח העוסקים בעבודה יחשבו[13] ככהני ה' העומדים לשרתו על ידי לימוד ההלכות השייך

ולשנות ולא יעסוק בעניני העולם רק ההכרח לפרנסתו ולא יביט על חבריו העצלים ואינן מתבוננין לאחריתם כמו שאינו מביט בשעת שרפה על איזה עצל שהניח לשרוף כל נכסיו ואינו רואה להציל כל מה שבכחו להציל:

[13] ולא יחשוב הקורא עלי כי מפליג אני בדבר שאני אומר שהת"ח בזמנינו הם בבחינת כהנים לכן אעתיק לשון הרמב"ם בזה וז"ל בהלכות שמיטה ויובל פי"ג ולמה לא זכה לוי בנחלת א"י ובביזתה עם אחיו מפני דהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן אלא הם חיל השם שנאמר ברך ה' חילו והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך. ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מבאי העולם שנדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ד' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלוך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם ה"ז נתקדש קודש הקדשים

לעניני הקרבנות והישראלים אשר יאצילו מכספם להחזיקם יחשבו כאלו הם המביאי הקרבנות. והנה מעולם תמהתי על כמה ת"ח אשר נתן ה' להם דעת רחבה ופירשו עצמן מלימוד התורה לעניני ד"א. אח"כ התבוננתי שאין עליהם אשם כ"כ כ"א האשם הוא על הגבירים ובע"ב שאין מחזיקים אותם והוא כעין מה דאיתא במ"ר בפרשה וישלח על הפסוק שמעו זאת הכהנים והקשיבו בית ישראל ובית המלך האזינו כי לכם המשפט עתיד הקב"ה ליטול את הכהנים ולהעמידן בדין ולאמר להם למה לא יגעתם בתורה לא הייתם נהנים מכ"ד מתנות כהונה ואינון אמרין ליה לא יהבו לן כלום. והקשיבו בית ישראל למה לא הייתם נותנים לכהנים כ"ד מתנות כהנים שכתבתי לכם בתורה ואינון אמרין ליה על אילין דבי נשיאה דנסבין כולא עיין שם [וידוע שבזמננו עיקר מצות מעשר מן הריוח שמזמין לו ה' צריך שיהיה לעמלי תורה כמו מלפנים שהיה מצוה ליתנו לכהנים וללוים וכדאיתא במדרש תנחומא פרשה ראה וז"ל. עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר עשר בשביל שלא[14] תתחסר רמז למפרשי ימים (היינו אותן אנשים

ויהיה ד' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים וללוים הרי דהע"ה אומר ה' מנת חלקי אתה תומך גורלי עכ"ל הנחמד:

[14]ובזה יובן הדבר מה שאנו רואין בדור הזה דבר נפלא שלא היתה זאת מעולם שאף מי שברך אותו הקב"ה בהון אינו מתקיים אצלו זמן רב להוריש לבניו ולבני בניו ואף אצלו בעצמו מצוי מאד שלא יתקיים הונו כל ימי חייו ולאו דוקא באלה שעשו עושר ולא במשפט כגון ע"י חילול שבת ורבית וכדומה אלא אפילו באנשים ישרים ההולכים בדרך התורה. אבל טעם הדבר הוא כנ"ל עשר בשביל שלא תתחסר שאף שעושין צדקה וחסד אבל לא כפי הראוי לפי ערכם וכמו שמצינו בגמרא בנקדימון בן גוריון שהיה אחד משלשה עשירים שבירושלים (כמבואר בגיטין דף נ"ז) ועשה צדקה הרבה אף על פי כן משום שלא עשה כפי שצריך לעשות נאבד הונו הגדול עד שהוצרכה בתו ללקט שעורים בין טלפי סוסים להחיות נפשה [כדאיתא במסכת כתובות (דף ס"ו) מעשה בר"י בן זכאי וכו' ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים וכו' אמרה לו רבי פרנסני א"ל בתי מי את אמרה לו בת נקדימון בן גוריון אני א"ל בתי ממון של בית אביך היכן הלך אמרה לו לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר וכו' א"ל רבי זכור אתה כשחתמת על כתובתי אמר לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה והייתי קורא בה אלף אלפים דנרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה וקפריך הגמרא ונקדימון ב"ג לא עבד צדקה והתניא דכשהיה יוצא מביתו לבהמ"ד היו מציעין לו כלי מלת מתחתיו ובאין עניים ומקפלין אותו מאחריו ומשני כדבעי ליה למיעבד לא עבד]. וראה נא אם חסיד כזה שנחשב בין השלשה יחידי עולם משה ויהושע והוא השלישי שהעמידו החמה [כדאמרינן בתענית דף י"ט] ועשה צדקה הרבה אעפ"כ לא עמד לו זכותו הגדול והגיע לבתו כך מפני שלא עשה כפי הראוי לעשות וכ"ש באנשים קטנים שבדור הזה. (והענין מרומז בתורה ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך ומכלל הן אתה שומע לאו ובפרט בענין מעשר שמפורש בנביא במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים) ובפרט בענין התרשלות מהחזקת התורה שנמצא מפורש בתורה ארור ע"ז כמו שכתוב ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת וענו כל העם ואמרו אמן ומבואר בספרי דקאי על החזקה וידוע דארור בו נידוי בו קללה. ואיתא במדרש תנא רשב"י אם ראית עירות שנתלשות ממקומן דע שלא החזיקו בשכר סופרים ובשכר משנים שנאמר וכו'. וה"נ בכל יחיד ויחיד שלא החזיק בתורה כפי הראוי לו וכפי ערך הוצאתו לשארי דברים. ולהיפך אלו היה נותנין לב להחזיק בכל כחם כפי המחויב בודאי היה גורם ברכה בעסקיהם וכמו שאמרו תיכף לת"ח ברכה וכן ממקרא הנ"ל נופא כידוע דכנגד כל ארור היו הופכין פניהם להר גרזים וסיימו בברוך. והנך רואה עד כמה גדול הענין שחותם כל האורין וכן חותם כל הברכות היה בזה ברוך המקים את התורה ואמרו בספרי שאפילו מי שלמד ולימד ושנה ועשה ולא החזיק הרי הוא בכלל ארור ח"ו ואפילו מי שלא למד ולא לימד וכו' והחזיק הרי הוא בכלל ברוך (וזה לבד די להמתבונן היטב שבהחזקתו כפי הצורך הוא מביא על עצמו ברכה גדולה כ"כ היוצאת מהכהנים והלוים וכו' ששים רבוא ישראל שענו אמן ולהיפך מקבל

שעוסקין במסחר) שיפרישו אחד מעשרה לעמלי תורה. וגם מלפנים שהיו נותנין אותם לכהנים וללוים היה גם כן עיקר המצוה לדקדק אם הם בעלי תורה וע"ז יתחזקו בתורת ה' כמו שאמרו (בחולין דף קל"א) אין נותנין מתנה לכהן עם הארץ שנאמר לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה' וגו'. וה"נ בענייננו כשידין הקב"ה על עון בטול תורה יקים במשפט את אלה שהיה בידם להחזיק ונתרשלו מזה. והגם שבאמת היום כל איש ישראל מחזיקים את התורה שתומכים ישיבות ושאר קבוצי תורה והיא מצוה רבה מאד שבזה עושין קיום לתורה. אבל לא הכל יוצאין ידי חובתן בזה כי החזקה כזאת די רק להאנשים הדחוקים במצבם אבל מי שברך אותו הקב"ה בהון רב אין ספק כי אין יוצא ידי חובתו במה שמפריש איזה עשרות רו"כ לשנה להחזקת הישיבות כי ענין יששכר וזבולן שהסכימה התורה למעשיהם וכדכתיב שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך היו כעין שותפות ממש ששבט זבולן היו נותנין לשבט יששכר כל צרכן כדי שלא יהיו צריכים להתבטל מלימודם ולעסוק בפרנסה וכדאיתא במדרש רבה פ' נשא למה זכה זבולן להקריב שלישי לנשיאים לפי שחיבב את התורה והרחיב ידיו לפזר ממונו ליששכר כדי שלא יצטרך שבט יששכר לפרנסה ולא יתבטל מלעסוק בתורה. ד"א קערה נגד לחם שהיה מאכילו. מזרק נגד היין שהיה משקהו למה היה של כסף שגם כסף היה נותן לו לעשות כל צרכו וכו' עי"ש עוד (והעתקתי באה"ח פרק כ'). אבל במה שנותנין עזר מעט לא יצאו י"ח אלא אותן שאין יכולת בידם ליתן יותר. ובפרט בימינו שקרן התורה ירדה למטה בעו"ה והרבה ת"ח חיים בעוני ודוחק ומטולטלים ממקום למקום לבקש מחיתם ועי"ז נתחלל כבוד התורה מאד בודאי מצוה רבה לחוש לכבודה של תורה ולהחזיק את לומדיה ועבור זה יהיה מכובד בעיני הקב"ה וכדכתיב כי מכבדי אכבד. וכמה גדלה עלבונה של תורה בזמן הזה בעו"ה שעל כל הבלי העולם לא יחסר כסף ורק לתורת ה' שהוא חיי כל המציאות ובשבילה נבראו שמים וארץ וכל אשר בהם אין כסף לתומכה ולסעדה ומצב התורה עומד בעוני ובדוחק (כידוע מהדוחק הנמצא בהישיבות ודוחק שארי ת"ח) ובזמן שיש עשירים מפזרים כסף לקישוט חדריהם המרווחים בוילון

עליו ארור ח"ו מן כלם שבודאי נוגע לו הברכה והקללה לעד ולנצח נצחים). ומפני שבזה תלוי כל עיקר ויסוד הדת שכאשר יחזיקו ישראל את התורה וייסדו ת"ת לנערים וישיבות יתגדלו ילדי ישראל בתורת ה' ומהגדיים נעשו תיישים שידעו כל עם קודש תורת ה' וחקיו [אך זה צריך ליזהר מי שרוצה להוזיל זהב מכיסו לעשות ת"ת או ישיבה שלא יעשנה בסגנון חדש מאשר הנהינו אבותינו מאז כי אז קלקולו הרבה יותר על תיקונו כאשר נוכחנו וראינו באיזה מקומות מסגנונים חדשים והעיקר שיעשה הנהגותיה ולימודיה ע"פ עצת יראי ה' ידועים היודעים לסדר ענייניה כנכון]. וכן כשימצאו נדיבים בעת אשר יחזיקו ת"ח מהונם ימצאו ת"ח אשר יפרישו עתותם לעסוק בתורת ה' ויורו משפטי ה' וחקיו לישראל ותתקיים הדת לפיכך כרת הקב"ה ברית ע"ז באותם כל הארורין וכל הברכות שאין אחד מישראל נפטר מזה כל אחד במה שבכחו:

חלונותיהם הצבועים ירקרקות וכהנה משארי דברי הבלים של פאר ויופי שהולך כסף לאלפים ורבבות שאין בהם שום תועלת לא לגוף ולא לנשמה באותו הזמן יושבים ת"ח העוסקים בתורת ה' רעבים ללחם (ונתקיים המאמר כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וכו'). ולא עוני הגוף לבד בא ע"י התרשלות מהחזקת התורה כפי הראוי אלא גם אבדן נפשות. שאלפים ורבבות נערים בעלי כשרון שהיו עלולים להיות גדולי תורה והולכים לטמיון עבור שאין ת"ת וישיבות כפי הצורך שבעו"ה נמצא פלכים גדולים שאין בהם אף ישיבה אחת ואף באלה שנמצאו מעט הוא לא לפי הצורך ועל מי העון הזה אם לא על מי שהיה יכולת בידו לתקן. ומה נשיב אם ישאלו אותנו על כל הנפשות האלה ובושה וכלימה תכסה פני האיש כאשר ישאל אותו הקב"ה הלא בהון שנתתי לך היה בכחך להחזיק ת"ח העוסקים בתורתי. וכמה נפשות עניים מזרע עם קודש היה ביכלתך להחיות באור התורה בהון שנתתי לך ומה עשית בהם התחזקת להכניס אותם באוצר עד יום מותך. ולא הבאת אותם לקברך אף מאומה. או הוצאת אותם להבלך או שקעת אותם בבנין עצים ואבנים בנוי לתלפיות ועל תורת ה' שהיא חייך וחיי כל המציאות לא נתת אל לבך. (ראה מה דאיתא בפ"ה דשקלים ר' חמא בר חנינא ור' הושעיא רבה הוו מטיילין באלין כנישתא דלוד א"ל ר"ח לר' הושעיא כמה ממון שקעו אבהתן כאן א"ל כמה נפשות שקעו אבותיך כאן מי לא הוויין בני נשא דילעון באורייתא. ואם בבנין בהכ"נ שהיא מצוה רבה לפאר את בית אלהינו השיב לו כמה נפשות שקעו שהיה להם יותר להוציא הכסף לעוסקים בתורה וק"ו למי ששוקע כספו לפאר ביתו בנוי לתלפיות כמה נפשות ישקע בבנינו וה"ה בכל כיו"ב). וכמה יגדל בושתו וצערו כאשר יראו אותו אנשים כמותו אשר תקנו בהונם החזקה לת"ח גדולים או ישיבה לנערים ועשו מעמד לזה שלא יפסקו אף אחר ימי חייהם ומדי יום ביומו יגדל כבודם וזכותן בגן עדן שיתופסו בנים להי' בתורה ועבודה על ידם ויאמרו לו ראה מה עשה זה בהונו ומה עשית אתה[15].

[15] ויותר מזה מצוי שיש בע"ב שיש להם הון מעט הם מחזיקים התורה הרבה והרבה יותר לפי ערכם מאותם שיש להם כמה מאות אלפים. וכמה יגיע להם כלימה ע"ז לעתיד לבוא. ושמעתי מעשה שהיה במקום אחד חוץ למדינתנו בשר הצבא אחד שהיה ממונה על כמה עשרות אלפים איש שהיה גונב מאת החיל מפת בגם הקצוב להם ויתן להם מחציתם והיו רעבים וצמאים על ידו וגם הכביד עליהם הרבה יותר מכפי כחם ותקצר רוחם ממנו ויהי פ"א בבוא המלך לבקר עבודתם וישאל להם השלום להם ואם ניתן להם חוקם ויענו שנים מהם במר נפשם רעבים אנחנו וצמאים ויבשו עצמותינו מרוב הרעבון והתלאות אשר מצאתנו. ויקרא המלך לרופאים ויכירו ויאמרו אמת הדבר ויחר אף המלך מאד ויקרע מעל השר את הרדידים אשר עליו ויען ויאמר לכל חילו מי בכם אשר יוכל לבקר את כל החיל הרב הזה ויען אחד מאנשי הצבא הפשוטים אנכי אוכל למלאות רצון אדונינו המלך בזה וירשהו. ויבקר את כל החיל הרוכבים והרגליים ושאר כל הצבא באופן היותר נעלה. ויען המלך ויאמר להשר ראה כמה הוצאות הוצאתי עליך וכמה על האיש הפשוט הזה דמי אפסניא שלו (שקורין זאלעוואנע) הוא לערך שני רו"כ לשנה ועולה פחות מק"פ אחת ליום ועליך כמה י' אלפים רו"כ לשנה ראה עבודתו וראה עבודתך הלא אם מניתיך על החיל ונתתי בידך אוצר רב הלא לא בשבילך הוא כ"א לחלק לעבדי ואתה לקחת הממון לעצמך

וישים האדם הנלבב כ"ז אל לבו בעודו בעוה"ז והעיקר שיתן אל לבו כי כל מה שיעשה לתיקון נשמתו לו לבדו הוא ואין לזר עמדו כמש"כ איש אשר יתן לכהן לו יהיה פי' זה ישאר לו. וגם ידע שהקב"ה שנתן לו כסף הוא לעשות חיל בהם שבהונו יכול האדם לקנות חיי עד ולהעלות נשמתו בישיבה של מעלה ביחד עם הת"ח הגדולים כמו שאמרו שזוכה לשבת בישיבה של מעלה ולבנות לו שם היכל עליון כמו דכתיב במשלי חכמות בנתה ביתה ואיתא במדרש זה התורה שכל מי שקנה לו דברי תורה קנה לו בית בעוה"ב. וכשם שהאדם שמח ועושה בחריצות בקנין אושר הזמני וכ"ש ק"ו אלפי אלפים באושר וכבוד עולמי שצריך להשתדל לקנותו בחריצות ושמחה ורק שיהא עיניו פקוחות על דרכיו ולא יניח ליצרו להטעותו כי הרבה נסיונות עומדים לאדם על דרך הקודש והאיש הנלבב מתגבר על הכל והבא לטהר מסייעין אותו ואז יתברך מאלהי השמים ויניח ברכה אף לדורותיו:

פרק יב

בו יבואר מאמר הגמרא ששואלין לו לאדם לעת"ל צפית לישועה:

אמרו חז"ל [שבת ל"א] בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אתו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה וכו' צפית לישועה. הורונו חז"ל בזה שמוטל על האדם לצפות תמיד לישועת ה' והיא מהדברים ששואלין אותו בתחלת דינו וכן סדרו לנו אנשי כנה"ג בשמ"ע לישועתך קוינו כל היום וכן אנו מסיימין תפלתנו ע"כ נקוה לך כו' לראות מהרה וכו' וכן אנו אומרין באני מאמין ואני מחכה לו בכל יום שיבא. אבל צריך להתבונן אם אין דברינו רק משפה ולחוץ ח"ו כי אם באמת מצפין אנו לישועה במהרה ומחכין בכל יום שיבא הלא היינו מכינין עצמנו בלימוד הלכות האלה שבבא זמן הישועה ידרש לנו הלכה למעשה וההלכות הלא גדולות ומרובות הן אשר א"א ללמוד ולדעת אותן בשעה

והשארתם רעבים וצמאים ועתה הורד עדיך מעליך כי לא נאה לך הרדידים. ותדע אחי כי מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא כי איש אשר נתן לו האלהים עושר ונכסים הון רב צריך לידע שהוא כעין אפוטרופוס ע"ז ורצונו ית' הוא שיחיה עצמו בהן וגם יחיה אחרים נדכאי רוח מהן וגם להחזיק התורה בהן (וכמו שכרת ברית ע"ז בערבות מואב בברוך המקים את התורה ולהיפך ח"ו. וזהו שכתוב השמר לך פן תעזוב את הלוי וכו' שהם היו אז המורים לעם דת ה' ורוב העם היו טרודים בעבודת ארצם וכמו שכתוב וללוי אמר וגו' יורו משפטיך ליעקב וגו'). והנה יש אנשים שכיונו למטרה הזאת וקונים ע"ז שם טוב בעוה"ז ואשרי חלקם לעוה"ב אבל האנשים שחושבים שרק להם לבד ניתן המעות ואין לזר אתם ועי"ז הם מונעים לעשות צדקה וחסד ואף כשנותנים מעט מן המעט הוא לפי ערכם ישיגו בושה וכלימה לעוה"ב כאשר יראם הקב"ה את חבריהם שהיו הרבה למטה מהם בעושר ונכסים ואף על פי כן החזיקו ידי עני ואביון וכמה ישיבות ות"ת נתקיימו על ידם והוא שהיה לו כפלי כפלים מהן קפץ את ידו להחזיק הכל לעצמו. וכמה תתמרמר אז נפשו כשיראה שם אנשים שהיו בושים לדבר עמו בעודו בעוה"ז מרוב עושר ונכסים וכבוד שהיה לו ועתה הם במדרגה רמה ונשאה והוא עני ושפל נגדם (והוא כעין מה שאמרו בב"ב דף י' כששאלו ר"ב"ל בני מה ראית א"ל עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה) ולפעמים יהפך עליהם הגלגל גם בעוה"ז ויסירם הש"י מאפוטרופסות שלהם אחרי שאין עושים המוטל עליהם. כלל הדברים צריך האדם לזכור תמיד מה שכתוב בקרא כי ממך הכל ומידך נתנו לך:

קלה ואם אין אנו נותנין לב ללמוד ולדעת הלכות הקדשים אות הוא כי אין צפיתינו לישועה במהרה אמיתית שאלו כן בודאי היינו משתדלים ומזדרזים בכל עוז ללמוד הלכות האלו הנצרכות לנו תיכף בהגלות ישועתו יתברך. ואיך לא נירא ולא נבוש לומר שקר ח"ו לפניו יתברך ולהזכיר עוד שמו ע"ז כמו שאנו אומרין ג' פעמים בכל יום על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך כיון שבמעשה אין אנו עושים כן שאלו בא מבשר נאמן לישראל שבזמן קרוב תהיה הגאולה בודאי היו מזדרזין אלפי רבבות מישראל ללמוד ההלכות השייכות לקרבן ולמקדש בעבור שאז כל הדינים נוהגין למעשה לא מיבעי לכהנים אלא אף לישראלים כגון אכילת קדשים וביאת המקדש ששייך לכלם ובפרט לענין קרבן פסח שחייבה התורה בעונש כרת אם ימנע מלעשותו. וגם בזמן ההוא על הגדולים שבישראל מוטל להורות לעם ה' את כל הדינים השייכים לקודש ולמקדש. ועתה אם אמנם כן כי מחכים ומצפים אנחנו לישועה מהרה כמו שאנו אומרין לפני בוראנו יתב' היה לנו גם כן להזדרז בכל עוז בלימוד הלכות אלה וכנ"ל. ועוד אשאלה נא האם יקרה כזאת כשמחכים על מלך ב"ו אף בחשש ספק שמא יבוא לאיזה מקום הלא עושים אז כל ההכנות הנצרכות לקבלת פניו ואנו אומרין ג"כ שמחכין אנו לו יתב' כמו שקבעו לנו בקדושה של שבת הי' לנו לעשות ג"כ ההכנות הנצרכות לקבלת פני מלכנו מלך כל העולמים יתב' ומה המה ההכנות הנדרשות לנו לקבל פניו הוא בידיעת תורתו שבהגלות נגלות כבודו יתברך ישאל לנו ע"ז כמו שנאמר מי בהם יגיד זאת ובפרט בהלכות הקדשים שהוא חלק גדול מתורתו והן הנצרכות אז למעשה לכל ובפרט מהכהנים בודאי ישאלו על זה וכמו שהיה בזמן בית שני כעין שאלות אלו שהיה נבואה מהשי"ת לחגי הנביא (חגי קפיטל ב') שאל נא את הכהנים תורה עיי"ש מה שגער הקב"ה על תשובת הכהנים בזה. ומזה נוכל לידע גם כעת בודאי כשנזכה כשיבא הקץ בודאי יצוה הקב"ה לשאול את הכהנים דברים הנוגעים לכהונתם וכמה בושה וכלימה יגיע לנו אז כשלא נדע מה להשיב כי כפי מה שנתרחקנו כעת מלימוד סדר הזה אף מה שמפורש בקרא גם כן כזר נחשב לנו ולא נדע להשיב. [ואל יאמר האדם דכאשר תצמח ישועת הקב"ה ואז הלא יבוא משיח ואליהו ועתידים להגיד לנו כל חלקי הספיקות וכמו שמובא בגמרא פעמים רבות לענין ספיקות בשם תיקו ואמרו המפרשים שתיקו הוא ר"ת תשבי יתרץ קושיות ואבעיות. על זה נשיב לו אמנם הדבר כן הוא שכל חלקי הספיקות יתבררו לנו ע"י אליהו אבל הדברים הפשוטים המבוארים בפסוק ובביאוריהן של תורה שבע"פ המסורה לנו כמבואר בתו"כ ובגמרא הלא אנו צריכין בעצמנו לדעת כפי שביכולתנו כי הלא אליהו לא יבוא ללמוד עם כל אחד ואחד

דברים שהיה יכול לדעת בעצמו ורק הספיקות אשר א"א לברר יתגלו לנו ע"י אליהו ועל הפשוטות המבוארות הלא יאמר כי היה לכם ללמוד ולשנות בעצמכם קודם שבאתי לבשר הגאולה וכמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים ובתריה כתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו'). והנה מצאנו בכתוב [סוף בהעלותך] ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד וגו' ופרש"י שהיו צועקין מים מים לטבילה. והכונה שלפיכך נגלה עליהם הקב"ה פתאום שמזה יבינו שצדק משה שפירש מן האשה כיון שלא היה יודע אימתי ידבר עמו הקב"ה היה צריך להיות מוכן בטהרה כל שעה וה"נ בענייננו כתיב נמי (מלאכי ג') ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים. וכיון שהישועה בהגלות כבודו יתברך תהיה פתאום לא יהיה אז זמן להכין עצמם לעבודה ואשר הלימוד הוא לא לשעה ושתים כ"א לכמה שנים ולימוד הלכות עבודה להלוים ג"כ היה נצרך חמש שנים כמבואר במסכת חולין ובפרט לכהנים שצריך לידע כל עניני הקודש והמקדש: וא"כ צריך להכין עצמם מקודם שכאשר בא יבא פתאום נהיה מוכנים לעבודתו יתב'. ועיין סנהדרין כ"ב ע"ב דלרבנן אסור לכל כהן בא"י לשתות יין תמיד שמא יבנה פתאום המקדש (וכן בעירובין מ"ג ע"ב האומר הריני נזיר כיום שבן דוד בא אסור לשתות יין כל ימי החול) ואפילו לרבי דפליג עלייהו ומתיר היינו דאינו חושש שיבנה פתאום כ"כ שלא יהא שהות להפיג יינו מעליו כפרש"י שם אבל בדבר שצריך שיהוי לזמן רב בודאי הי' כו"ע חוששין לזה. והכא בענייננו לידע הלכות עבודה הלא לא ליום אחד ויומים הוא כידוע א"כ בודאי יש חיוב עכ"פ על הכהנים לעסוק בדיני עבודה לידע הלכותיה שיהא מזומן לעבודה כשיצטרך. וכן שארי ת"ח שבישראל ג"כ צריכין ללמוד וללמד כדי לדעת להורות. ובענייננו שייך המשל שאמר ר"י בן זכאי שהביא הגמרא בשבת קנ"ג על הפסוק בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר אמר ר"י בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן פקחין שבהן קשטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר לבית המלך (בתמיה הכל מוכן ושמא יבהילונו לבא פתאום ואנו צריכין לכנס לסעודה מקושטים). טפשין שבהם הלכו למלאכתם אמרו כלום יש סעודה בלא טורח (עדיין צריך לטרוח לצורכי סעודה ויש לנו שהות הרבה להתקשט. רש"י) בפתאום בקש המלך את עבדיו פקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטים והטפשים נכנסו כשהן מלוכלכים שמח המלך לקראת פקחים וכעס לקראת טפשים וכו'. וה"נ בענייננו הפקחים המזרזים עצמם להיות מוכנים לעבודה ויהיו מקושטים בכל הלכותיה ליום בא מלכו של עולם בודאי ישמח בהם והמתרשלים בדבר וחושבים כי יש עוד זמן

לזה יקרה להם כמקרה אנשים ההם ג"כ. ובפרט לפי גודל מצוקות הזמן שמצוי כעת בעו"ה שנתקיימו כמעט כל הסימנים שהזכירו חז"ל בעת קירוב הגאולה עיין סוף סוטה במשנה ובסנהדרין צ"ז וצ"ח בודאי יש לקוות לגאולה וצריך להזדרז להכין לעבודה ובהלכותיה. ולך נא וראה מה שאחז"ל (סנהדרין דף ס"ח) לענין משיח שראהו ריב"ל דהוי שרי ואסר כל מכה בפני עצמה ולא הכל ביחד והטעם כי פן יאמר לו הקב"ה שילך לגאול בניו ולא יצטרך לעכב. ועתה נוכל ללמוד בק"ו אם רגע אחד אינו כדאי לעכב לכלל ישראל מה נאמר כשיבוא משיח צדקנו ויאמר לנו בשם ה' להקריב קרבנות הקבועים בשם כלל ישראל וקרבנות האמורים בספר יחזקאל ואנחנו נהיה מוכרחים להמתין עכ"פ איזה חדשים שנהיה בקיאים בהלכותיהן. [ואף שללמוד איזה הלכות הנחוצות למעשה הוא קודם לכל אכן ידוע שכל מי שהוא בן תורה לומד כמה מסכתות שאין נוגע לו למעשה. לאיש כזה הערנו וזרזנו שלא ישליך הסדר הזה אחר גוו ואדרבה לו משפט הקדימה מפני כל הטעמים הנאמרים עד כה]. והנה לפי מה שביארנו עד כה גודל ענין קדושת לימוד הזה וגודל החיוב להכין עצמנו בידיעת הלכותיו ומי שאין לו שהות או שאינו מוכשר לזה יראה עכ"פ לעשות מעמד ומצב לאחרים שיעשו כן ויחשב על שמו. ע"כ מה נאה היה אלו ימצאו בכל פלך איזה עשירים מנדבין מנכסיהן לקבוע עשרה אברכים גדולי תורה שילמדו הסדר ההוא ויהיו בקיאים בכל הלכותיו [ויקדשו לזה מחצית עתותם ומחצית לשאר לימודים איש איש כחפצו ביו"ד או בחו"מ] ועשרה אלו ישתדלו משך חמש שנים ללמוד ההלכות אלו על בורין ולפלפל בהן ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא כי כיון שהקב"ה חושב להלימודים אלו כאלו מקיימין אותן בפועל ממש צריך להשתדל ולידע כל דבר בבירור וכמו שכתב השל"ה בספר יש נוחלין ובזה העת יקבלו הפרס הקצוב להם ואחר ה' שנים ישבו אחרים במקומן. ובזה תהיה התועלת כפולה כי לבד מה שימצאו בישראל מופלגים היודעים בהלכות אלו הנוהגים בזמן המקדש [שיבנה במהרה בימינו] על בורין ולא יהיו הלכות אלו כמת מצוה עוד זאת שת"ח העוסקים בהלכות עבודה מעלה הקב"ה כאלו מקריבין אותן בפועל וכנ"ל. וכל זה הוא לבד מצות החזקת התורה שהיא מצוה רבה עד מאד וכנ"ל. ובזה תהיה הוראה שאנו מצפין ומחכין לגאולה העתידה וע"כ אנו מכינין עצמינו בידיעת הלכות אלו ולא נהיה שוב כדובר שקרים כשאנו אומרין ע"כ נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך וכו'. וכן כשאנו אומרין כי מחכים אנחנו לך וכו'. וכאשר יראה הש"י שאנו מצדנו עושים כל ההשתדלות מה שבידינו לעבודת בית אלהינו בודאי ימהר ויחיש הגאולה ויבנה לנו את ביתו ויזכנו לראות כהנים בעבודתם וכו' בב"א:

חתימת המאמר

הנה בכל הפרקים שעברו הארכנו הרבה בגודל שכר לימוד סדר הזה ובפרט בזמנינו שהרבה מבני דור החדש הנהיגו חוק חדש שמבזים בזה את תוה"ק אוי להם מעלבונה של תורה. והוא. שהנהיגו לעצמם ולהשומעים את דבריהם שלא ללמוד עם הנערים ספר ויקרא וגם בשארי חומשי התורה מדלגים הרבה אמנם ספר הזה מדלגים אותו לגמרי שאין התינוק יודע ממנו שמץ דבר באמרם מה בצע כי נלמדנו כי הלא אין נוהג בזה"ז. וכמה גדול טעותן ועותותן אחר דבעיקר הדבר טעות הוא כי רוב הפרשיות שבספר ויקרא נוהג גם בזה"ז ונזכיר מקצתן בויקרא איסור כופר בפיקדון והלואה ובפרשה צו איסור חלב ודם ובפרשה שמיני כל עניני בהמות ועופת ודגים וחגבים איזה אסורים ואיזה מותרים וגם איסור נבילה ובפרשה תזריע מאיסור טומאת יולדת וזבה ובמצורע דיני זבה ונדה ובפרשה אחרי כתיב כל עניני איסור עריות אשת איש ונדה ופרשה קדושים כולו נוהגת בזמנינו ולפיכך נאמרה בהקהל שכל גופי תורה תלוי בה וכמו שפירש"י שם ובפי אמור טומאת מתים לכהנים ואיסור גילוח פאת ראשו וזקנו וכה"ג בפרשה בהר מעניני איסור אונאה ואיסור רבית והחזקת ידי עני ומך ושמירת שבת ובפרט פרשת בחוקתי שהיא עיקר מכריתות ברית לגמול טוב למקיימי התורה ולהיפך לעוברי תורה והנער אשר יחדלו ללמוד אותם עמדו הלא יחסר לו כל גופי תורה ומי יודע אם יפסיק ענייניו בזמן אחר ויחסר לו ידיעה מגופי תורה לעולם וכבר אמרו זיל קרי בי רב וילדי דור החדש באשמת מלמדם בעו"ה גם קריאת בית רבו לא יהיה לו וגם יש הרבה והרבה פרשיות שמדלגים אף בשארי חומשים מללמדם עם הנערים[16] באמרם שאין צורך להם. ולבד

[16] וראה נא אחי עד כמה השטן מתגבר בעו"ה לשכח תורה מישראל שמן גדולים כבר מיעט עסקם בתורת ה' ובא לשכח גם מתינוקת של בית רבן שבדילוג חומש ויקרא לנער הלא יחסר לבד כל הלכות המרובות האלו כל דיני עריות וכוי דיני חלב ושאר ענינים שהזכרתי למעלה וכ"ז בא בעו"ה לשכח תורה מישראל וכ"ש מה שנעשה עוד מצוי בעו"ה כעת בהרבה מקומות ביתר שאת שלא ללמוד לנער כלל ספר תורת אלהים רק במקרה בעלמא ועיקר לימודם הוא רק מיטאדע חדשה והוא שעשו מכל התורה כעין ספור דברי הימים לבד אוי ואבוי לנו שכך עלתה בימינו שמעשה שטן מצליח כ"כ. וראה נא אחי עד כמה הזהירה התורה ללמד תורת ה' לבנינו ואנו קוראין זה בכל יום בפרשת ק"ש ושננתם לבניך וגו' ולמדתם אותם את בניכם וגו' ואנו מקבלין עלינו כ"ז אחר כך עלינו על בנינו ועל דורותינו וכו' חוק ולא יעבור ואח"כ אנו עושין בהיפוך. והנה ידוע מה שאחז"ל כל המלמד בנו תורה כאלו קבלו מהר סיני ואמרו עלמא אמאי קאי אהבל פיהם של תינוקות בית רבן ומעשה שטן מצליח לקחת מישראל זכות התורה האחרון הזה של תינוקות של בית רבן להחליף לימודם הקי בתורת אלהים במצותיו ומשפטיו וחוקיו ולעשות אותה כמין ספור והיסטריא בעלמא. וכל מי שיראת אלהים בלבבו עליו לברוח כבורח מן האש ממנהגים כאלו אשר באו רק לשכח התורה ולעשות חורבן העולם שבהמשך הזמן לא ידע הנער כלל מאיסור נבילה וטריפה ואיסור חזיר ואיסור חלב ודם ואיסור נדה וכל דיני עריות ושמירת שבת ויחזיק כל ענינים אלו וכיו"ב רק כמנהגים בעלמא שנהגו בהן אומה הישראלית ויסבור שעניני יאר צייט וכדומה הם העיקרים של דתינו כאשר אנו רואין זה בחוש בעו"ה בחוי"ל במקומות שנשתכח התורה. ע"כ כל מי שיראת אלהים בלבבו עליו להתחזק לעצמו ולכל השומע לו ללמד לבנו תורת אלהים כל חמשה חומשי תורה ומשנה וגמרא כפי המחויב לנו וכמו שמבואר בפוסקים וכמו שנהגו אבותינו ואבות אבותינו. ואשרי חלקו בזה ובבא:

כ"ז אף דברים שאינם נוהגים בזה"ז ג"כ יש לחבבם וללמדם באשר שהוא דברי אלהי השמים וחוצפה יתירה היא אם אנחנו אנשים קרוצי חומר חלושי דעת יעשו סדרים בתורת אלהים חיים איזה פרשה נאה לנו ואיזה אינה נאה וכבר אמרו חז"ל על הפסוק רועה זונות יאבד הון זה האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה מאבד הונה של תורה ובפרט לעשות סדר ותיקון שלא ילמדו כלל חומש זה עם תינוקת של בית רבן בודאי עון גדול הוא מאד והוא נגד מה שאמרו קדמונינו ז"ל במדרש דתחלת לימוד עם תינוקת צריך להיות בפרשת ויקרא שיבא טהור ויעסוק בטהורים. והם עושים להיפך. וכל איש אשר י"א בלבבו וחפץ שיהיו בניו שלמים בי"א חלילה לו לעזוב דרכי אבותינו שהנהיגו עד כה מדור דור ולקחת דרכים חדשים הללו שלא שערום אבותינו באלפי דורות מקודם מזמן נתינת התורה עד היום הזה. ולא עלה מעולם על דעת איש מי שהוא לדלג ספר שלם מחמשה חומשי תורה שלא ללמדו בבית הספר. אמנם באשר כ"ז נעשה מפחיתות ערך כבוד התורה בעיניהם בעו"ה מוטל על כל יראי ה' להתחזק ולחוש לכבודה וחומש הזה וסדר הזה (היינו סדר קדשים) אשר נתרפה לימודו עלינו כעת להתחזק בהם ביתר עוז לכבוד ה' ותורתו ועל עת כזה נאמר עת לעשות לה' הפרו תורתיך ר"ל דבזמן שנמצאו אנשים מפירי התורה החרידים לדבר ה' מחויבין אז לחוש לכבודה להתחזק ולהתאמץ לרומם כבוד ה' ותורתו בעולם ובשכר זה שהאדם מתחזק ליתן כבוד לתורה בזמן עלובתה יזכה לראות בכבודה ורוממותה בזמן שיתגלה אורה וזיוה בעולם: